

ΤΟ ΜΕΣΑ ΦΩΣ / THE LIGHT INSIDE

Ντοκιμαντέρ μεγάλου μήκους | 92' | 2015

Σκηνοθεσία: Σταύρος Ψυλλάκης

Παραγωγή: Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης "ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗΣ"

Γυρίσματα: Ν. Ηρακλείου και Ν. Λασιθίου, 2014

Σύντομη σύνοψη

Ο Γιώργης Μαρκάκης, γιατρός και ιδρυτής του Μουσείου Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης «Λυχνοστάτης», ξετυλίγει στην κάμερα ένα πορτρέτο ζωής που κινείται ανάμεσα στη μνήμη, τη φύση και τον χρόνο. Μιλά για τον παππού Μηλιωτογιάννη, το πατρικό σπίτι, τη σχέση του με το φως, το μάτι και το δάκρυ, τη δημιουργία του Μουσείου, τους ανθρώπους, τα αντικείμενα, τα ίχνη που μένουν.

Η αφήγησή του δεν οργανώνεται ως βιογραφία, αλλά ως βιωμένη εμπειρία: ως ένας τρόπος να βλέπει κανείς τον κόσμο, να στέκεται απέναντι στη ζωή και στον θάνατο, να αναγνωρίζει την αξία των πραγμάτων όχι από τη χρησιμότητά τους, αλλά από την αγάπη που τους έχει δοθεί.

Το *Μέσα Φως* είναι ένα κινηματογραφικό πορτρέτο για τη μνήμη που κατοικεί στους ανθρώπους και στα πράγματα, για τη γνώση που μεταδίδεται χωρίς διδακτισμό, και για εκείνο το φως που δεν έρχεται απ' έξω, αλλά καλλιεργείται σιωπηλά μέσα στον χρόνο.

«Κάθε πράγμα στον κόσμο ετούτο αξίζει τόσο, όσο το αγάπησες».

Διακρίσεις

- Ειδικό Βραβείο Κριτικής Επιτροπής [2^ο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμ. Ιεράπετρας (Αύγουστος 2015)].
- Τιμητική Διάκριση [9^ο Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ Χαλκίδας (Οκτώβριος 2015)].
- 1^ο βραβείο OFFICIAL WINNER : BEST FEATURE DOCUMENTARY, Around Films International Film Festival (A.R.F.F.) (February 2016)
- 1^ο βραβείο στο 9th annual London Greek Film Festival (L.G.F.F.) (εξ ημισείας με το ντοκιμαντέρ *Argo Navis*) και Βραβείο Μουσικής (στο ίδιο φεστιβάλ) (Μάιος 2016)

Σημείωμα σκηνοθέτη

Η ταινία *Το Μέσα Φως* γεννήθηκε ύστερα από την επιθυμία του Γιάννη Μαρκάκη να υπάρξει ένα κινηματογραφικό πορτρέτο του πατέρα του. Η αφετηρία της ήταν, με έναν τρόπο, μια παραγγελία: σαν να απευθύνεται κανείς σε έναν ζωγράφο που εκτιμά και να του ζητά να ζωγραφίσει ένα αγαπημένο πρόσωπο.

Η διάσταση αυτή δεν λειτουργεί περιοριστικά ούτε μειώνει την αυτονομία της κινηματογραφικής ματιάς. Αντίθετα, καθορίζει εξ αρχής ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης. Η ταινία δεν ξεκινά από την ανάγκη τεκμηρίωσης, αλλά από μια συνειδητή επιλογή: την απόφαση ενός γιου να σταθεί απέναντι στον πατέρα του όχι ως δεδομένο, αλλά ως άνθρωπο που τον διαμόρφωσε βαθιά.

Ο Γιώργης Μαρκάκης μιλά για τη ζωή του χωρίς διάθεση απολογίας ή εξιδανίκευσης. Ο λόγος του κινείται ανάμεσα στο φως και στο δάκρυ, στη γνώση και στην εμπειρία, στη μνήμη και στο παρόν. Το Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης «Λυχνοστάτης» λειτουργεί στην ταινία όχι ως έκθεμα, αλλά ως προέκταση ενός τρόπου ζωής, όπου άνθρωποι, αντικείμενα και μνήμες συνυπάρχουν οργανικά.

Στο *Μέσα Φως* προσπάθησα να σταθώ με τη μέγιστη δυνατή διακριτικότητα απέναντι και στους δύο: στον πατέρα που μιλά και στον γιο που τον επέλεξε. Να αφήσω τον λόγο, τις παύσεις και το βλέμμα να οδηγήσουν την ταινία. Όχι για να δημιουργηθεί ένα εγκώμιο, αλλά για να υπάρξει ένα καθαρό πορτρέτο — μια συνάντηση όπου ο κινηματογράφος δεν φωτίζει απ' έξω, αλλά συναντά εκείνο το φως που ήδη υπάρχει μέσα.

Σημείωμα προς τον αναγνώστη

Το κείμενο που ακολουθεί δεν αποτελεί σενάριο ούτε σύνοψη της ταινίας.

Περιλαμβάνει ολόκληρο τον λόγο που ακούγεται ή εμφανίζεται γραπτά στην ταινία (διάλογοι, on/off, super).

Οι τίτλοι των ενοτήτων καθώς και τα ενδιάμεσα κείμενα που τις συνοδεύουν και περιέχουν πραγματολογικά στοιχεία δεν εμφανίζονται στην ταινία και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης από τρίτους.

Η προφορικότητα, οι επαναλήψεις και οι παύσεις του λόγου διατηρούνται αυτούσιες.

Οι σκηνές, η δομή και ο λόγος της ταινίας

01. Εισαγωγή 1: Το άσπρο ράσο και η αγωνία του οφθαλμιάτρου

(υπάρχει μια αγωνία στον άνθρωπο μη χάσει το φως του... «δυο μάτια ήπλασε ο Θεός στο μπρος της κεφαλής μας και χίλια δέκα τέσσερα έδωσε της ψυχής μας»)

Μία πόρτα με τζάμι, αριστερά, στο μισό πλάνο. Στο άλλο μισό, δεξιά, σε μαύρο φόντο με άσπρα γράμματα, εμφανίζονται οι τίτλοι της ταινίας.

ΤΙΤΛΟΙ

ΤΟ ΜΕΣΑ ΦΩΣ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Τέλος τίτλων.

Ένας άνδρας (Γιώργος Μαρκάκης, γιατρός) ανοίγει την πόρτα, ανάβει το φως και φωτίζεται το δωμάτιο. Παλιό οφθαλμιατρείο με τον εξοπλισμό του.

Ο άνδρας φορά την άσπρη ιατρική μπλούζα και μετακινείται στο χώρο.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμιάτρος]

Τι να πρωτοθυμηθείς εδώ μέσα;

Από Θεού άρξασθαι που λένε.

Η άσπρη μου μπλούζα του χειρουργείου.

Το άσπρο ράσο, αυτό ήταν το άσπρο ράσο.

Υπάρχει μια αγωνία στον άνθρωπο, μη χάσει το φως του.

Αυτήν την αγωνία, την έχετε ζήσει;

Την έχω ζήσει και σε δύο επίπεδα και εκ των ένδων και εκ των έξω.

Γιατί δε σημαίνει πως επειδή είμαι οφθαλμιάτρος εγώ είμαι

πέρα από κάθε δυνατότητα και πιθανότητα προσβολής από τα μάτια.

Και ζω και βιώνω και μάλιστα το βιώνω πολύ πιο συνειδητά από τον άλλο

που δεν ξέρει ότι λίγο-λίγο προσβλήθηκε το φως μου από μια αρρώστια

η οποία κάποια στιγμή θα με αφήσει πρακτικώς τυφλό.

Αυτό λοιπόν το έχω ζήσει και το έχω αποδεχτεί.

Και μάλιστα σκέφτομαι και πολλές φορές ότι μήπως και η μοίρα παίζοντας παιχνίδια,

εγώ ήμουν πάντοτε ότι ο άνθρωπος δεν έχει τα δύο μάτια,

έχει πολλά μάτια η ψυχή.

Κορνίζες με επιγραφές στους τοίχους του ιατρείου: Τα ουσιώδη πράγματα δεν είναι ορατά με τα μάτια. Δεν τα βλέπει κανείς καλά παρά με την καρδιά του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμιάτρος]

«Δυο μάτια ήπλασε ο Θεός στο μπρος της κεφαλής μας

και χίλια δέκα τέσσερα έδωσε της ψυχής μας».

Άρα είναι πως θα το διαχειριστώ.

Άσε λοιπόν να δούμε εάν και εγώ ζήσω πως θα το διαχειριστώ.

Κι εγώ έχω έτσι μια περιέργεια να δω πως θα πάνε τα πράγματα ως το τέλος.

02. Εισαγωγή 2: Παν μέτρον άχρηστον – Παν μέτρον άριστον

(μέτριος ήμουν, μα ποτέ μετριόφρων... έτσι ξεκινάει ο άνθρωπος, νομίζοντας ότι όλα είναι δικά του, για να καταλάβει ότι υπάρχουν μερικές αξίες τις οποίες δεν πρέπει να υπερβαίνει ποτέ)

Ακτή με ταραγμένη θάλασσα και κύματα να χτυπούν στα βράχια.

Ταράτσα σπιτιού. Αριστερά ένας μύλος με πτερύγια, δεξιά μια φιγούρα (Γιώργος Μαρκάκης) αγναντεύει.

Ο γιατρός (Γιώργος Μαρκάκης) παίρνει το πρωινό του σε ένα πλαστικό τραπεζάκι, στην ταράτσα. Δίπλα, ένας πρόχειρος χώρος διαμονής με δύο ξύλινες κατασκευές για ύπνο (το καμαράκι του).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Μέτριος ήμουν, μα ποτέ μετριόφρων.

«Παν μέτρον άχρηστον» έλεγα και γελούσα τότε.

Και μετρούσα μία, δύο, τρεις, χίλιες τρεις προσδοκίες.

Και τώρα μετρώ αλλά ανάποδα, τρεις, δύο, μία και όταν συνειδητοποιήσω πόσο κοντά είμαι στο καμία προσδοκία τρέχω πανικόβλητος πίσω

να φέρω στο ρητό μας το άριστόν του.

«Παν μέτρον άριστον» λέω χωρίς να γελάω τώρα.

Ίσως όμως λίγο αργά.

Έτσι ξεκινάει ο άνθρωπος νομίζοντας ότι όλα είναι δικά του

για να καταλάβει ότι υπάρχουν μερικές αξίες

τις οποίες δεν πρέπει να τις υπερβαίνει ποτέ.

03. Το Κατσιδώνι και ο Μηλιωτογιάννης

(ο παππούς μου, ο Μηλιωτογιάννης, ήταν ο πρώτος δάσκαλος της ζωής μου και ο μεγαλύτερος ίσως... ένα μεγάλο πιθάρι με έναν βασιλικό σγουρό, που τον έκανες έτσι και μοσχοβολούσε η γειτονιά)

Ο γιατρός οδηγεί (προς το Κατσιδώνι, το χωριό που γεννήθηκε). Επαρχιακό τοπίο.

Το Κατσιδώνι από μακριά.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Στο Κατσιδώνι πρώτα από όλα γεννήθηκα γιατί η μάνα μου,

μετά από σύσταση των γιατρών της εποχής

και επειδή εμαστίζετο η Σητεία τότε από ελώδεις πυρετούς

της συνέστησαν να πάει στο χωριό της να γεννήσει όπου το κλίμα ήταν καλύτερο

και πραγματικά έχει ένα καταπληκτικό κλίμα το Κατσιδώνι,

και έτσι γεννήθηκα εγώ εκεί.

Εκεί βέβαια αυτό που έχει τη μεγάλη σημασία είναι ότι

στη φροντίδα και τη ζεστασιά του παππού του Μηλιωτογιάννη

πέρασα τα παιδικά μου χρόνια, εννοώ τις διακοπές, γιατί τη μια μέρα τελείωνα τα μαθήματα

και την άλλη έσπευδα εγώ στο Κατσιδώνι γιατί ο παππούς μου ο Μηλιωτογιάννης

ήταν ο πρώτος δάσκαλος της ζωής μου και ο μεγαλύτερος ίσως.

Φωτογραφία του Μηλιωτογιάννη.

Ο γιατρός περπατά στα δρομάκια του χωριού.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες του Μαρκάκη από την εποχή που περιγράφει.

[ΟΦΦ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Γεννήθηκα το 1929. Πήγα στο σχολείο στη Σητεία, μέχρι την προτελευταία τάξη έμεινα στο γυμνάσιο Σητείας.

Τελείωσα την τελευταία τάξη στο Βαρβάκειο στην Αθήνα.

μετά 6 χρόνια βγήκα από την ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών γιατρός.

πήρα τον τίτλο της ειδικότητος μου το '59, το '61 αναγορεύτηκα διδάκτωρ της ιατρικής

και ήρθα αμέσως στο Ηράκλειο όπου διηύθυνα μια οφθαλμολογική κλινική.

Εδώ άσκησα την ιατρική, από το 1961 δηλαδή μέχρι το 2000.

Φτάνει έξω από το πατρικό.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το σπίτι του Μηλιωτογιάννη.

Χίλια καλωσώρισατε φίλοι και συγγενείς μου κι αν είναι το σπίτι μου μικρό πάνω στην κεφαλή μου.

Ο γιατρός σε εξωτερικό χώρο, κάτω από το μπαλκόνι του πατρικού.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το 1979 αναγορεύτηκε υφηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και ίδρυσε και την οφθαλμολογική εταιρεία Κρήτης, της οποίας υπήρξε ο πρώτος πρόεδρος.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το μπαλκονάκι μου.

Η γιαγιά μου η Καλλιώς που είχε ένα μεγάλο πιθάρι

με ένα βασιλικό σγουρό που τον έκανες έτσι και μοσχοβολούσε η γειτονιά.

Από εκεί απάνω διάβασα όλη μου την ιατρική έχοντας θέα όλη αυτή την επαρχία Σητεία μέχρι τα βουνά πέρα που τη χωρίζουν από την υπόλοιπη Κρήτη.

Ορεινοί όγκοι με σύννεφα που μετακινούνται.

Φωτογραφία του Μηλιωτογιάννη. Κάθεται στο μπαλκόνι του πατρικού.

04. Δεν είναι γεννημένος να πετάει

(άμα καταραστεί ο Θεός τον μέρμηγκα, του δίδει φτερά... η κατάρρα του είναι αυτή· γιατί δεν είναι γεννημένος ο μελίτακας να πετάει)

Ο γιατρός στο καμαράκι του, στην ταράτσα του σπιτιού.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Με έπαιρνε παιδάκι 4 χρονών στα καπούλια από το μουλάρι ή το άλογο παλιότερα και όπου γυρίζαμε στις εξοχές έτσι, άκου, μου έλεγε, ακούς;

Είναι ο κοτσυφός, είναι η εποχή που φτιάχνει τη φωλιά του...

Έλα να δεις μια μυρμηγκοφωλιά από την οποία βγαίνουν μερμήγκια με φτερά.

Και ξέρεις μου λέει, άμα καταραστεί ο Θεός του μέρμηγκα, του μελίτακα που έλεγε, του δίδει φτερά.

Γιατί βρε παππού που έχει φτερά και θα πετάξει να πούμε από κει.

Για αυτό λέει ακριβώς. Για να πετάξει του τα δίνει, να καταστραφεί, η κατάρρα του είναι αυτή.

Γιατί δεν είναι γεννημένος ο μελίτακας να πετάει.

Άρα αυτό δεν είναι ευλογία είναι κατάρρα.

Παιδί ήμουνα, δεν το καταλάβαινα εκείνη την ώρα.

Το κατάλαβα μετά από 50 χρόνια σε μια μυρμηγκοφωλιά εδώ λίγο παρακάτω,

όπου πραγματικά έβλεπα να βγαίνουν από τη φωλιά

από τα έγκατα τα μερμήγκια να φτεροκοπάνε λίγο,

να απλώνουν τα φτερά να στεγνώσουν από την υγρασία

και εκεί να τραβάνε με κατεύθυνση τον ήλιο και να πέφτουν μέσα στη θάλασσα. Θυμήθηκα τον παππού μου.

05. Το γονίδιο του Μηλιωτογιάννη και οι απαρχές του «Λυχνοστάτη»

(για μένα είναι αδιανόητο πώς μπορεί να ζήσει ένας άνθρωπος ξεκομμένος από το περιβάλλον... με έμαθε από μικρό παιδί να ζω μέσα στη φύση)

Ο γιατρός περπατά ανάμεσα σε ψηλά φυτά και κόβει μικρά κλαδάκια.

Δεσπόζει ένα μικρό άσπρο εκκλησάκι και κινείται στην αυλή του.

Κρατά ένα κλαδάκι μυρτιάς.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

«Ζηλεύει ο σκίνος τσι μερτιάς κι οι κρίνοι των χεριών σου
κι όλα τα αστέρια του ουρανού ζηλεύουν των ματιών σου.»

Μια μαντινάδα που αντιπαραθέτει το σκίνο, τον ταπεινό, με την ωραία μυρτιά που ο ανθός της θεωρείται ότι λεπτότερο υπάρχει στο χώρο του άνθους.

Τώρα δυστυχώς είναι περασμένη λίγο η εποχή της, αλλά θα μπορούσε να δει κανείς, όπως το υπόλειμμα του εδώ π.χ. είναι ένα άνθος απίστευτης αγνότητας και ...

λίγο, ίσα, ίσα που υπάρχει ακόμα, έτοιμο βέβαια να μαδήσει, το άνθος της μυρτιάς, για την οποία τη ζηλεύει ο σκίνος γιατί αυτός δεν κάνει ποτέ άνθος,

Ο γιατρός από την ταράτσα του σπιτιού αγναντεύει τη θάλασσα. Λίγοι λουόμενοι, μεγάλα κύματα. Περπατά στην ταράτσα. Χαϊδεύει τη φτερωτή του μύλου.

Σε ένα μικρό δωμάτιο, με ανοιχτό παράθυρο, γράφει σε ένα τραπέζι (είναι το «κελί» του).

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] αγναντεύει στην ταράτσα, γράφει στο κελί του

Για μένα είναι αδιανόητο πώς μπορεί να ζήσει ένας άνθρωπος ξεκομμένος από το περιβάλλον,

αγνοώντας όλες αυτές τις φωνές, όλους αυτούς τους ήχους,

όλα αυτά τα χρώματα με τα οποία είναι σύμφυτος, δεμένος μαζί.

Εδώ είναι το γονίδιο του Μηλιωτογιάννη ο οποίος με έμαθε από μικρό παιδί να ζω μέσα στη φύση.

Δεν μπορούσα να νοιώσω τα στενά όρια του αστικού ας πούμε περιγυρου

και τα πρώτα χρήματα που έβγαλα, χωρίς να έχω, για σπίτι πλήρωνα νοίκι,

για ιατρείο πλήρωνα νοίκι, τα πρώτα 50 χιλιάρικά που έβγαλα

ήρθα και τα τοποθέτησα στη Χερσόνησο το 1963.

Εδώ σε αυτόν τον τόπο και από εκεί κατά κάποιο τρόπο προέκυψε

ο χώρος ο οποίος αργότερα θα δημιουργείτο το Μουσείο «Λυχνοστάτης».

Υπαίθριος χώρος του Μουσείου «Λυχνοστάτης» με επισκέπτες.

06. Η Έλσα – Το χτίσιμο του Μουσείου

(«να 'τανε το '58 να γύριζε οπίσω, να μου ξανάρθεις για γυαλιά να σε ξαναγαπήσω»... ανεβασμένος πάνω στην ταράτσα και κοιτάζοντας το πέλαγος, λέει: «εδώ θα χτίσουμε ένα Μουσείο»)

Ο γιατρός από το βάθος ενός διαδρόμου έρχεται στη βεράντα του σπιτιού, βρίσκει μία κυρία (η γυναίκα του, Έλσα Μαρκάκη), και ανταλλάσσουν χαιρετισμούς.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ & ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ]

- Γειά σου Ελσάκι.

- Καλώς τονε. Τι κάνεις; (Έλσα)

- Καλά.

- Κοιμηθήκαμε λιγάκι, ξερουραστήκαμε;

- Ναι, ναι ξεκουράστηκα. (Έλσα)

Η Έλσα Μαρκάκη αφηγείται. Ο Γιώργος παρακολουθεί και συμπληρώνει.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες τους εκείνης της περιόδου.

[ON - ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ]

Εμείς βρεθήκαμε στην Αθήνα, ήμουν φοιτήτρια

στο πανεπιστήμιο στη σχολή της αγγλικής φιλολογίας,

και επειδή φορούσα γυαλιά μια μέρα ήθελα

να πάω στο οφθαλμιατρείο για να αλλάξω τα γυαλιά μου.

Ένας θείος μου, μου υπέδειξε να πάω να βρω ένα γιατρό

που ονομάζεται Μαρκάκης γιατί τότε εκείνος

υπηρετούσε και στη Σχολή Ευέλπιδων.

Ε, πήγαμε στα εξωτερικά ιατρεία και εκεί στο διάδρομο

που κοιτάζαμε που να απευθυνθούμε, ποιον να βρούμε,

βλέπω και περνάει κάποιος με μια άσπρη μπλούζα

που κρατούσε ένα τεράστιο βιβλίο σα μητρώο ασθενών προφανώς ήταν.

Τον σταματώ και του λέω συγνώμη που θα βρω τον κ. Μαρκάκη;

Γυρίζει με κοιτάζει και μου λέει «εγώ είμαι».

Έμεινα αποσβολωμένη δεν ξέρω ίσως κι εκείνος.

Τέλος πάντων μου έδωσε ένα ραντεβού για την επόμενη Πέμπτη,

πήγα άλλαξα τα γυαλιά μου, μου είπε να ξαναπάω μια άλλη Πέμπτη για να τα ελέγξει. Να δούμε τα γυαλιά. Και

από εκεί και πέρα αυτό ήταν. 1η Δεκεμβρίου του '58. ...

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ]

Και της έλεγα μετά, «να' ταν το '58 να γύριζε οπίσω να μου ξανάρθεις για γυαλιά να σε ξαναγαπήσω.»
- Εντάξει έχουμε και τις μαντινάδες μας. (Έλσα)

Η Έλσα και ο Γιώργος περπατούν ανάμεσα σε δέντρα και φτάνουν στην παραλία.

[OFF - ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ σύζυγος του γιατρού]

Τελειώνω το πανεπιστήμιο και αμέσως μόλις τελειώνω, είμαι σχεδόν 23 ετών,
και παντρευόμαστε στην Κέρκυρα,
και ερχόμαστε αμέσως στην Κρήτη, την 1η του Σεπτεμβρη.

Η Έλσα κάθεται σε μια πολυθρόνα μπάνιου στην παραλία.

Ενδιάμεσα πλάνα με λαογραφικό υλικό του Μουσείου.

[ON - ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ σύζυγος του γιατρού]

Εγώ μεγάλωσα στην πόλη, στην Κέρκυρα, οι γονείς μου ήταν αστοί,
δεν είχα καμία απολύτως καμία σχέση με την ύπαιθρο,
όμως εδώ πάρα πολύ γρήγορα ταυτίστηκα μπορώ να πω με τους ανθρώπους της υπαίθρου
επειδή τους συναντούσα πάρα πολύ στο ιατρείο και στην κλινική που είχαμε,
και άρχισα να ενδιαφέρομαι πάρα πολύ για τη λαογραφία γενικά.

Έτσι μαζεύοντας σιγά-σιγά πάρα πολλά πράγματα που κάποια στιγμή είπαμε,
μα είναι τόσα πολλά και είναι κρίμα να τα χαιρόμαστε μόνο εμείς, η οικογένειά μας μόνο.
Δεν θα ήταν ωραία να δίναμε την ευκαιρία και σε άλλους ανθρώπους να τα χαρούν κι εκείνοι;
Κι έτσι κάποια μέρα του Αυγούστου, ο άντρας μου
ανεβασμένος πάνω στην ταρατσα και κοιτάζοντας το πέλαγος
και όλη την έκταση που είχαμε τότε που ήταν άκτιστη τελείως
εκτός από το σπίτι μας, λέει, «εδώ θα χτίσουμε ένα Μουσείο».

Η Έλσα στην πολυθρόνα στην παραλία.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες από το χτίσιμο του Μουσείου και πλάνα από το εκκλησάκι της Παναγίας.

[ON - ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ σύζυγος του γιατρού]

Βέβαια περάσαμε από πάρα πολλά στάδια, πάρα πολλές δυσκολίες,
επί 5-6 χρόνια ξεκινώντας από το '86 και χτίζοντας πρώτα την εκκλησία,
το εκκλησάκι μας γιατί είχαμε κάμει τάμα,
όταν χτίσαμε το σπίτι η έκταση εδώ στη θάλασσα κοντά
ήταν ναρκοθετημένη από τους Γερμανούς και ναι μεν είχε γίνει εκκαθάριση
από την αρμόδια υπηρεσία, όμως ποτέ δεν μπορείς να είσαι σίγουρος
ότι δεν έχει μείνει κάποιο ίχνος από νάρκες
και ο άντρας μου είχε κάμει τάμα, ότι αν μέσα σε 20 χρόνια
δεν συμβεί κανένα ατύχημα θα χτίσουμε μια εκκλησία
να γιορτάζεται στις ημέρες της Παναγίας.
Κι έτσι το '86 ξεκίνησε το εκκλησάκι.
Δηλαδή από Θεού άρξασθαι.
Και χτίζοντας το εκκλησάκι μετά τα υπόλοιπα ήταν θέμα χρόνου.

07. Το Μουσείο «Λυχνοστάτης»

*(πίστευα ότι η λαογραφία μας δεν είχε παρουσιαστεί όπως έπρεπε... ήθελα να μιλάει στην καρδιά
και στη συνείδηση των ανθρώπων και των επισκεπτών)*

Πλάνα από εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους του Μουσείου.

Επισκέπτες, ακουστικές ξεναγήσεις και ζωντανή ξενάγηση.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] φωνή σε ακουστική ξενάγηση

Βρισκόμαστε μέσα στο πόρτεγο Φραγκούλη.

Μια αναπαράσταση ενός αγροτικού σπιτιού στα τέλη του 19ου αιώνα.

Πρόκειται όπως βλέπετε για ένα πετρόσκιστο, μονόχωρο σπίτι.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Τώρα πως μου' ρθε αυτή η ιδέα.

Λάτρης της παράδοσης ήμουνα ανέκαθεν εξ ου και ήμουνα και συλλέκτης και μαζεύτηκε πάρα πολύ υλικό.

Πίστευα ότι η λαογραφία μας δεν είχε παρουσιαστεί όπως έπρεπε.

Ήθελα λοιπόν πάντα να δώσω με ένα τέτοιο τρόπο τη λαογραφία

ούτως ώστε να μιλάει στην καρδιά

και στη συνείδηση των ανθρώπων και των επισκεπτών.

Να ξέρουνε τι είναι λαογραφία και τι είναι παράδοση

και πόσο αυτή συνέβαλε στη διατήρηση των εθίμων

και της ύπαρξης αυτού καθεαυτού του ελληνικού έθνους.

08. Το ρυάκι μας – Οι μαντινάδες

*(«να κάτεχα που πορπατείς, να χτίσω καλντερίμι, ναβάλω για πηλό χρυσό και για χαλίκι ασήμι»...
εδώ μέσα βρίσκονται και ο Μηλιωτογιάννης και η Καλλιώ του, και ελπίζω να είναι ανοιχτή η πόρτα τους)*

Ο γιατρός σε εξωτερικό χώρο με πέτρινο καλντερίμι και πέτρινα κτίρια τριγύρω. Σε διάφορα σημεία των τοίχων μικρές πινακίδες με μαντινάδες γραμμένες πάνω τους.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το ρυάκι μας..

Από εκεί και κάτω είναι το ρυάκι της κυρά Ζώτρενας δηλαδή των ουρανίων τόξων,

γιατί ποτίζοντας το πρωί σχηματίζονται ένα σωρό ουράνια τόξα

και εδώ είναι το καλντερίμι μας, το καλντερίμι που λέει,

«να κάτεχα που πορπατείς,

να χτίσω καλντερίμι, ναβάλω για πυλό χρυσό και για χαλίκι ασήμι.» (μαντινάδα)

Ναι ο κακομοίρης, θέλει να τηβάλει να περπατάει σε χρυσούς και ασημένιους δρόμους.

Προχωρά παρακάτω και διαβάζει άλλη μαντινάδα.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

«Άμε μικρό μου στο σχολείο να μάθεις να αναγνώθεις, (έτσι το λένε στην Κρήτη)

γιατί πολλά νοήματα σου κάνω μα δε νοιώθεις.» (μαντινάδα),

άρα χρειάζεσαι εκπαίδευση λοιπόν άντε στο σχολείο,

της δείχνει και με το βέλος το δρόμο που πρέπει να πορευτεί

και τη στέλνει μέσα σε αυτόν τον καλντεριμένιο δρόμο.

Προχωρά παρακάτω και σταματά σε μια πικροδάφνη.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Και περνώντας από την πικροδάφνη θυμάται ότι είναι άκαρδη η κοπελιά

και θυμάται ότι της ζήτησε μια φορά ένα τσαμπί σταφύλι και λέει,

«Άκαρδη που σου ζήτηξα ένα τσαμπί σταφύλι

και ίστιψες το σφακόφυλλο και μου σταξες στα χείλη.» (μαντινάδα)

Εγώ σου ζήτησα μια σταγόνα γλύκα κι εσύ μου δωσες μια χούφτα,

μια γουλιά από πικρό φαρμάκι.

Λοιπόν, και τη στέλνει λοιπόν στο σχολείο,....

Προχωρά παρακάτω και φτάνει στην είσοδο του σχολείου. Διαβάζει μια πινακίδα.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Όπου λέει ο Φραγκούλης, αυτός ο μεγάλος μας ποιητής και φίλος του Μουσείου σημειωτέον,

πολλές από τις μαντινάδες είναι δικές του, και λέει

«απού μαθαίνει γράμματα, φορεί χρυσό ρολόι,

μα εγώ μαθα απόλιγα, κι αυτά με ραντολόι.» (μαντινάδα)

Όποιος μαθαίνει γράμματα έχει μεγάλη αξία στη ζωή του,

αυτός όμως έμαθε λίγα και ραντολόι, είναι αυτό που μένει κάτω,

μετά τη συλλογή την επίσημη μένουν κάτι απορρίμματα,
κάτι περισσέματα μάλλον, και περνάν οι φτωχοί και τα μαζεύουν.
Αυτό το λένε ραντολός.
Άρα αυτός έμαθε όχι από το σκολειό τα γράμματα,
αλλά ων τυπογράφος τα 'μαθε στο τυπογραφείο.

Τραβάει και δείχνει την πόρτα του σχολείου.

Και φτάνουμε στην πόρτα του σκολειού.
Η πόρτα λοιπόν είναι η πόρτα του Μηλιωτογιάννη, στο χωριό το Κατσιδώνι,
με το πανωπόρτι της και που την έβγαλαν από εκεί
και βάλανε στο τέλος μια αλουμινένια,
αλλά εγώ δεν την άφησα αυτή την πόρτα να χαθεί,
γιατί για εμένα εσήμαινε πολλά.
Θυμάμαι την κακομοίρα τη γιαγιά μου που έλεγε
ότι παιδί μου δεν θα έρθω εγώ ποτέ στο σπίτι μου
να βρω την πόρτα ανοιχτή, το τσικάλι στημένο, το σταμνί μου με νερό,
και είχε παράπονο γιατί ήταν στην εξοχή όλη μέρα,
και λέω λοιπόν ότι πίσω από την πόρτα,
«αν ψάχνεις για την πόρτα σου Μηλιωτογιάννη (που την έχει χάσει),
να την, εφέρα την και εστήσα την μέσα στο «Λυχνοστάτη»,
για να τη βρίσκεις ανοιχτή, Καλλιώς να σ' ανημένει
όταν από την εξοχή γυρίζεις κουρασμένη.» (μαντινάδα)

Στο πίσω μέρος της πόρτας είναι γραμμένη αυτή η μαντινάδα.

Εδώ μέσα βρίσκονται και ο Μηλιωτογιάννης και η Καλλιώς του,
και ελπίζω να είναι ανοιχτή η πόρτα τους.
Και το περισσότερο από όλα, λέει από κάτω,
«κι έγινε πόρτα του σχολειού, να πιαίνει το Γιωργιό σας,
για να μαθαίνει γράμματα άπου ταν ο καημός σας.»
Ο καημός τους ήταν που δεν ήξεραν γράμματα τουλάχιστον να τα μάθει ο εγγονός. ..

Ο γιατρός σε άλλο εξωτερικό χώρο, με μια μεγάλη μυλόπετρα.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Και λέει ο Φραγκούλης, «ν' αλέσω θέλω την ελιά που 'χεις πλάι στα χείλη,
να ανάβω με το λάδι της τσι αγάπης το καντήλι.» (μαντινάδα)
Να γιατί ήρθαν οι μαντινάδες να σχολιάσουν και να υπομνηματίσουν στο μουσείο μας,
γιατί δεν είναι ένας ξερός μουσιολογικός λόγος,
είναι αυτό που ενέπνευσε στη ζωή,
στον ίδιο τον άνθρωπο.

09. Χωρίς αυτή δεν θα υπήρχε τίποτα αξιόλογο στη ζωή του Μαρκάκη

(για 54 χρόνια περίπου μαζί, δεν χωρίσαμε ποτέ, κάναμε τρία παιδιά... είναι ο άνθρωπος που μου έβαλε εκεί που πρέπει να μπει ένα χαλινάρι)

Ο Γιώργος και η Έλσα Μαρκάκη περπατούν στα χαλίκια της παραλίας.

- Είδες έχει στρώσει εδώ πλέον, από εδώ όμως μπορούμε να προχωρήσουμε έτσι λιγάκι. (Γιώργος)

Ο Γιώργος και η Έλσα Μαρκάκη περπατούν δίπλα στη θάλασσα.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες του Γιώργου, της Έλσας και των παιδιών τους.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ]

Τη γυναίκα μου τη γνώρισα το 1958, για 54 χρόνια περίπου μαζί,
δεν χωρίσαμε ποτέ, κάναμε 3 παιδιά.
Χωρίς αυτή δεν θα υπήρχε τίποτα αξιόλογο στη ζωή του Μαρκάκη.
Είναι ο άνθρωπος που με ενέπνευσε, είναι ο άνθρωπος που με καθοδήγησε,
είναι ο άνθρωπος που μου έβαλε εκεί που πρέπει να μπει ένα χαλινάρι,

σε μια αχαλίνωτη φαντασία και σε έναν άνθρωπο
ο οποίος συνεχώς εκκινεί μεταξύ φυσιολογικού και υπερβολής.

Ο Γιώργος και η Έλσα φτάνουν στην άκρη της παραλίας. Έρχονται τα εγγόνια τους.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ & ΕΛΣΑ ΜΑΡΚΑΚΗ & εγγόνια]

Πάντως είναι ένα σωρό αλυκές.

Παιδιά είδατε το αλάτι;

Έλα μπράβο, συγχαρητήρια.

Σούρουπο. Η θάλασσα και τα βράχια.

10. Ο κήπος του Μουσείου – Ο πεύκος

(δεν έχει φύλλα αλλά γέμισε σταφύλια... για να δείξει ότι πεθαίνω· «αλλά θέλω ως την τελευταία στιγμή να σας δείξω τι ήμουν για σας»... ποιος τα βλέπει; χρειάζεται μάτια να τα δεις, και μάτια έχουμε, αλλά δεν βλέπουμε)

Η είσοδος του Μουσείου «Λυχνοστάτης». Επισκέπτες σε υπαίθριο χώρο.

Ο γιατρός, στον κήπο του του Μουσείου ποτίζει τα φυτά.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Κοίταξε, αυτή εδώ η κληματαριά ήταν η καλλίτερη του συστήματος.

Με μαύρο σουλτανί.

Άρχισε όπως βλέπετε, γέρασε, αρρώστησε κιόλας από φυλλοξήρα
και αυτή τη στιγμή δες τε κάτι, δεν έχει φύλλα αλλά γέμισε σταφύλια.

Δες τε πόσα έχει για να δείξει ότι πεθαίνω αλλά θέλω

ως την τελευταία στιγμή να σας δείξω τι ήμουν για σας.

Ξενάγηση επισκεπτών στον κήπο.

Ο γιατρός, κάθεται κάτω από ένα πεύκο, σε υπαίθριο χώρο του Μουσείου.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ξέρουμε ότι το δέντρο είναι ένας κατεχορήν αναγεννητικός οργανισμός.

Κόβουμε ένα κλωνάρι βασιλικού, το μπήγουμε στο έδαφος

και έχουμε ένα καινούργιο βασιλικό.

Είναι η ικανότητα του να αναγεννάτε που δεν την έχει το ζώο.

Γι' αυτό και λέμε πως είναι πιο προηγμένος οργανισμός.

Υπάρχουν όμως και δένδρα, καληώρα σαν και αυτό εδώ, το πεύκο,
που έτσι και το κόψεις δεν έχει καμιά αναγεννητική ικανότητα.

Κόπηκε από εδώ, δεν πρόκειται να βγάλει ένα κλαδάκι

όπως θα βγάλει η ελιά ή όπως βγάζει ο κέδρος, που βλέπετε από όπου κοπεί,

όπως λέει και ο ποιητής ο Κύπριος, τριγύρω του πετάσσονται 300 παραπούλια.

Αυτό εδώ το δέντρο κόπηκε, τελείωσε.

Το είδε ο άνθρωπος της παράδοσης, ο χωρικός, ο κρητικός εκεί επάνω και ...

του 'βγαλε αμέσως τη μαντινάδα, η οποία βγήκε από την παρατήρηση

ενός φυσικού φαινομένου, της μη αναγεννητικότητας του πεύκου.

«Ο πεύκος άμα θα κοπεί δεν βγάνει μπλίο του κλώνους, σαν την καρδιά μαραίνεται που δεν βαστά τσι πόνους.»

Δεν ξαναβγάζει κλώνους σαν την καρδιά που όταν μαραθεί δεν έχει αναγεννητική ικανότητα,

είναι ένα όργανο που άπαξ και το κόψεις δεν ανασυγκροτείται εύκολα.

Πόσα τέτοια πράγματα; Χιλιάδες εδώ μέσα στο μουσείο. Χιλιάδες, όχι εκατοντάδες.

Ξενάγηση επισκεπτών στον κήπο.

Ο γιατρός συνεχίζει κάτω από το πεύκο.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Βλέπεις δύο πεταλούδες, εδώ τα έχω δει,

δύο πεταλούδες, προφανώς ερωτευμένες,
το θηλυκό ανεβαίνει ίσια επάνω, κάθετα.
Το αρσενικό που ερωτοτροπεί κάνει γύρους και ανελίσσεται
έτσι όπως λέμε επάνω, σαν τη διπλή έλικα.
Αλλά το θηλυκό κάνει «α» απόσταση και το αρσενικό κάνει «10α» απόσταση,
άρα όσο ανεβαίνουν πάνω γιατί θέλει ψηλά για να δοθεί,
όπως και η βασίλισσα των μελισσών το ίδιο κάνει στο γαμήλιο της ταξίδι
ανεβαίνει, ανεβαίνει αλλά κάποια στιγμή οι δυνάμεις
του αρσενικού τον εγκαταλείπουν διότι έχει κάνει πολλαπλάσιο έργο.
Πέφτει κάτω και όταν τον έχασε πια από το γύρο της η θηλυκιά, ψάχνει,
κατεβαίνει να τον βρει, στη γη που έχει πέσει.
Θύμα του ενστίκτου της αναπαραγωγής.
Πόσα τέτοια γίνονται γύρω μας.
Ποιος τα βλέπει; Χρειάζεται μάτια να τα δεις,
και μάτια έχουμε αλλά δεν βλέπουμε.

11. Ο μύλος

(η μεγάλη αμαρτία του σπιτιού... είχα την εντύπωση ότι το σπίτι θα γινόταν ελικόπτερο με τον μύλο)

Ταραγμένη θάλασσα. Κύματα στα βράχια.

Ο γιατρός, στην ταράτσα του σπιτιού, πηγαίνει στον μύλο με τη φτερωτή.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ο μύλος. Η μεγάλη αμαρτία του σπιτιού.

Με την έννοια ότι δεν ήθελε ο μηχανικός με τίποτα να τοποθετηθεί εδώ.

Εγώ του είπα δεν το δέχομαι το σπίτι χωρίς μύλο,

γιατί είχα την εντύπωση ότι το σπίτι θα γινόταν ελικόπτερο με το μύλο.

Θα το έπαιρνε κάποια στιγμή και θα το σήκωνε λιγάκι.

Όταν βέβαια, ύστερα από κάμποσο καιρό,

ο μηχανικός του σπιτιού πήγε από κει πάνω

και, είδε το σπίτι και τον μύλο, είπε: «να λες ότι τον μύλο τον έφτιαξα εγώ.»

Όχι του λέω, το μύλο τον έφτιαξα εγώ και γελούσε.

Ο γιατρός πηγαίνει στο καμαράκι με τις ξύλινες κατασκευές. Ξαπλώνει στη μιά.

12. Το μάτι

(τελικά είμαστε υπόθεση φωτός· τα πάντα στη ζωή εξαρτώνται από το φως... ασχολήθηκα με το φως, με το μάτι και με το δάκρυ... το δάκρυ φανερώνει –λέει η ψυχή– «εδώ είμαι, υπάρχω ακόμη»)

Διαδρομή στον εθνικό δρόμο. Ο γιατρός στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Είχα ερωτηθεί γιατί έγινα οφθαλμίατρος;

Και είπα μόνο για το μάτι και την ιδιαιτερότητά του μέσα στα υπόλοιπα όργανα.

Δεν είναι βέβαια μόνο αυτό, είναι κυρίως το αντικείμενο

για το οποίο επλάσθει, να είναι υποδοχέας του φωτός.

Το φως λοιπόν είναι εκείνο το οποίο διέπει την όλη επιλογή μου

γιατί το φως υπήρξε ανέκαθεν μια παγκοσμιότητα,

κάτι που αφορά τα σύμπαντα,

δεν αφορά μόνο τα φυτά, μόνο τα ζώα, αφορά όλο το σύστημα.

Δεν είναι μόνο ότι φωτίζει, αυτό δίδει την πληροφορία για κάθε έκφραση της ζωής.

Εξ ου και ο Σεφέρης είπε ποιητικά ότι τελικά είμαστε υπόθεση φωτός,

δεν υπερέβαλλε καθόλου.

Τα πάντα στη ζωή εξαρτώνται από το φως.

Αυτό είναι και εκείνο το οποίο ίσως-ίσως προκάλεσε το μεγάλο μου ενδιαφέρον,

ακόμη και τώρα και μετά που έπαψα να είμαι οφθαλμίατρος,

αν ασχολήθηκα έτσι στις ώρες της σχολής μου κατά κάποιο τρόπο με κάτι ήτανε με το φως, με το μάτι και με το δάκρυ.

Γιατί και το δάκρυ είναι ένα έκκριμα ανάλογο της ευγένειας και της αρχοντιάς του οργάνου που έρχεται να υποστηρίξει. Δεν θέλουμε να το φανερώσουμε γιατί δείχνει τάχα αδυναμία. Για μένα δεν δείχνει αδυναμία, δείχνει ύπαρξη ψυχής. Το δάκρυ φανερώνει και δείχνει, λέει η ψυχή, εδώ είμαι, υπάρχω ακόμη.

[ΟΝ – ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οδηγός, γιος του Γιώργου]

Μπαμπά σε δύο λεπτά φτάνουμε Σεληνάρη.

Στάση διαδρομής στον Αϊ Γιώργη το Σεληνάρη. Επίσκεψη και προσκύνημα στο εκκλησάκι.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Στην κορυφή μπορεί να ξεχωρίσει κανείς κάποιο σταυρό. Είναι το τάφος του ιδρυτή του μοναχού που ίδρυσε το εκκλησάκι και τα οποία χτιζόντουσαν μέσα σε μια νύχτα, διότι απηγορεύετο κατά τη διάρκεια της ημέρας να χτιστούν εκκλησίες. Για αυτό και λένε ότι χτίστηκε μια βραδιά με φεγγάρι, με σελήνη, εξ ου και Αϊ Γιώργης ο Σεληνάρης.

13. Η ταπείνωση του πατέρα

(ο πατέρας μου χτυπήθηκε· τον έδειραν οι Γερμανοί εκεί, σε αυτές τις στροφές... ήταν ένας άνθρωπος πάρα πολύ αξιοπρεπής στο ντύσιμό του· ο κύριος με τη γραβάτα πάντα καλοδεμένη, σωστή)

Συνέχεια διαδρομής. Πέρασμα μέσα από τούνελ.

Ο γιατρός στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου. Συνέχεια αφήγησης.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες: του πατέρα με γραβάτα και του πατέρα με τη μητέρα.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Τότε δεν υπήρχε το τούνελ, έκανε κορδέλες, στροφές, στροφές, ανέβαινε σε ένα χωριό απάνω το Βραχάσι κι από κει κατηφόριζε, κι όπου έχουμε και μια ανάμνηση έτσι οικογενειακή, ότι ο πατέρας μου χτυπήθηκε, τον έδειραν οι Γερμανοί εκεί απάνω σε αυτές τις στροφές.

Μία φορά μέσα στην κατοχή ερχόταν στο Ηράκλειο με τα φορτηγά που υπήρχαν τότε και ο οδηγός του φορτηγού που ήτανε, όπως γύριζε τις στροφές δεν πρόσεξε και σε μια στροφή απάνω ήταν σταματημένο ένα γερμανικό στρατιωτικό αμάξι. Χωρίς να προσέξει το τράκαρε.

Λοιπόν του φωνάξανε στοπ οι Γερμανοί και αυτός δεν σταμάτησε.

Αλλά πάτησε γκάζι για να φύγει.

Πηδήσανε από τις στροφές απάνω οι Γερμανοί και τον τσακώσανε από κάτω με το οπλοπολυβόλο στα χέρια, κατεβείτε κάτω.

Τους ξάπλωσαν στο δρόμο, τον οδηγό πρώτα, τον πατέρα μου δεύτερο γιατί ήταν στο κουβούκλιο μέσα κι οι άλλοι ήτανε στο φορτηγό.

Ο πατέρας μου ο κύριος Γιάνγκος, ο μακαρίτης, ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος ήτανε πάρα πολύ αξιοπρεπής στο ντύσιμό του.

Ήτανε ο κύριος με τη γρεβάντα πάντα καλοδεμένη, σωστή κλπ...

Λοιπόν αφού τους πέρασαν ένα μπερντάκι ξύλο που λέμε, σηκωθήκανε.

Ο πατέρας μου σηκώθηκε και μόλις σηκώθηκε ξεσκονίστηκε, έφτιαξε τη γραβάτα του, για αυτόν ήτανε μη παραδεκτόν να είναι γυρισμένη η γραβάτα από κει.

Μόλις τον εβλέπει ο Γερμανός εκεί ότι φτιάχνεται,

σου λέει σηκώθηκες από ξύλο και μου έχεις κέφι να ευπρεπιστείς κιόλας;

Κάτω του λέει. Τον ξαναστρώνει κάτω, τάκα κλωτσιές,

δώστου με τον υποκόπανο, δώστου από κει.

Οκτώ ημέρες το ένα δωμάτιο του σπιτιού ήταν αποκλεισμένο γιατί ήταν ο πατέρας μέσα και ήταν δαρμένος τόσο, πρησμένο το πρόσωπο, μελανιές κλπ. και δεν ήθελε να τον δουν τα παιδιά του δαρμένο.

14. Στο πατρικό

14.1 Στο εσωτερικό του πατρικού

Ο γιατρός επισκέπτεται το πατρικό σπίτι.

Γειτονιά της πόλης. Χαιρετισμός με τον γείτονα στο δρόμο.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

- Γιάννη τι γίνεσαι;
Τι κάνεις; Είσαι καλά; Λεβεντιά σε βλέπω πάντα. Να είσαι καλά.
- Κι εσύ επίσης.
- Χαιρετισμούς στα παιδιά. Γεια.

Ο γιατρός ανοίγει τη σιδερένια εξώπορτα και μπαίνει στην αυλή του πατρικού.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το πατρικό μου σπίτι. Τι να πρωτοθυμηθείς; Τι να πρωτοθυμηθείς;

Παλιές οικογενειακές φωτογραφίες: η μητέρα, ο πατέρας, τα παιδιά, ο Γιώργος φοιτητής.

14.1α Το φαρμακείο

(εδώ είχαμε τα εργαλεία και το οινόπνευμα, επιδέσμους, γάζες, βαμβάκια και τα ρέστα)

Ο γιατρός στο εσωτερικό του σπιτιού. Επισκέπτεται διαδοχικά τους χώρους και μας ξεναγεί .

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Χώρος στον οποίο περνούσαμε με το μαγκάλι το χειμώνα.

Ένα δωμάτιο ενδιάμεσο το οποίο κατά καιρούς άλλαξε πολλές χρήσεις.

Η μακαρίτισσα ή μάνα μου ήταν υπέρ των αλλαγών, και τη μια το έκανε σαλόνι, την άλλη το έκανε τραπεζαρία.

Όταν μεγάλωσα όμως, όταν μεγάλωσα, εδώ έκανα

και το χειρουργείο μου, με βοηθό τον μικρό τον αδελφό, τον Νικηφόρο.

Εδώ είχαμε τα εργαλεία, μέσα σε αυτό το ντουλάπι, εδώ είχαμε τα εργαλεία

και είχαμε το οινόπνευμα, επιδέσμους, γάζες, βαμβάκια και τα ρέστα.

14.1β Το άδυτον των παιδιών

(ως παιδί ήμουν μέγας χαρτοπαίκτης, και το μεγάλο κουσούρι μου τότε, για τους γονείς μου, ήταν τι θα γίνω όταν μεγαλώσω... μόλις φεύγανε το βράδυ σε βεγγέρες, αμέσως ξεκινούσε το κουμ-καν)

Προχωρά στο επόμενο δωμάτιο.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Λοιπόν σαν παιδιά πολλές φορές παίζαμε μέσα και σε αυτό το χώρο,

αλλά το άδυτον για μας τα παιδιά ήταν αυτό εδώ το δωμάτιο,

όπου στην πραγματικότητα έτσι για να το φανταστώ από ότι είναι τώρα,

εδώ ήταν ένα πιο μεγάλο κρεβάτι στο οποίο κοιμόμαστε τα τρία παιδιά.

Είχαμε εδώ ένα τραπέζι που ήταν το τραπέζι που διαβάζαμε, υποτίθεται.

Στο συρτάρι μου λοιπόν το οποίο ήταν από εκεί, από εκείνη τη μεριά,

μέσα-μέσα είχα κρύψει μια τράπουλα, γιατί πρέπει να σας πω ότι ως παιδί,

ήμουν μέγας χαρτοπαίκτης και το μεγάλο κουσούρι μου τότε για τους γονείς μου

ήταν ότι τι θα γίνω όταν μεγαλώσω.

Διότι μόλις φεύγανε το βράδυ και πηγαίνανε σε βεγγέρες,

σε γειτονικά σπίτια και λοιπά την ίδια στιγμή ξεκινούσε το κουμ-καν απάνω

και κουμ-καν κιόλας ήταν για την εποχή εκείνη προηγμένη, δεν ήταν κολιτσίνα. Λοιπόν, σε αυτό το τραπέζι και μόλις ακούγαμε ότι ακούστηκε ένας θόρυβος έσπρωχνα με το στήθος μου το συρτάρι και έκλεινε ο κρυψώνας με τα χαρτιά.

Ενδιάμεσα φωτογραφία των τριών παιδιών.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] συνέχεια αφήγησης
Σε αυτό το τραπέζι απάνω ξεκίνησα το 1938, Σεπτέμβρη του '38, δηλαδή εννέα χρονών προς δέκα να γράψω ένα μυθιστόρημα, το οποίο ξεκινούσε με το θάνατο του πατέρα.
Ξεκίνησα λοιπόν κι έγγραφα και τόσο πολύ με συνεπήρε το πράγμα ώστε ξέσπασα σε ένα κλάμα, αναφιλητό, σταμάτησε κακήν κακώς το μυθιστόρημα και σκέφτομαι ότι δεν έκλαψα όταν πέθανε ο πατέρας μου, γιατί είχα κλάψει τότε σαν παιδί θάβοντας τον πατέρα μου στο μυθιστόρημα.

14.1γ Ο θάνατος του πατέρα

(εδώ ήταν το κρεβάτι στο οποίο τον βάλανε και εδώ άφησε την τελευταία του πνοή, με τα τελευταία λόγια: «τετέλεσται»)

Ο γιατρός προχωρά και ξεναγεί στο επόμενο δωμάτιο.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] συνέχεια αφήγησης
Εδώ είναι το μεγάλο δωμάτιο στο οποίο γινόντουσαν τα γεγονότα τα οικογενειακά.
Αχ, εδώ είναι η μακαρίτισσα η μάνα μου, η οποία είναι σε μια ηλικία που ακόμη μπορούσε να έχει τις δραστηριότητές της, διότι αργότερα μεγάλωσε πολύ σε ηλικία σε αντίθεση με τον πατέρα μας που δεν γέρασε ποτέ, ήταν ο άνθρωπος ο οποίος σε πολύ νεαρά ηλικία, 50 χρονών περίπου, έπαθε ένα έμφραγμα που ήταν πάθηση εντελώς άγνωστη την περίοδο εκείνη.
Εδώ ήταν το κρεβάτι στο οποίο τον βάλανε και εδώ άφησε την τελευταία του πνοή με τα λόγια, τα τελευταία λόγια, τετέλεσται. Τι να πεις, τι να πεις ..

14.2 Στην αυλή του πατρικού

Ο γιατρός βγαίνει στην αυλή του πατρικού.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]
Πόσα πράγματα δεν συνέβησαν σε αυτή την αυλή την περιβόητη.
Πάντα έλεγα έχουμε μια αυλή στη Σητεία, δεν έλεγα έχουμε ένα σπίτι, έχουμε μια αυλή.
Γιατί πραγματικά ήταν ο χώρος όπου συνέβαιναν τα πιο κοσμογονικά για την οικογένεια γεγονότα.

Παλιά οικογενειακή φωτογραφία.

14.2α Ο Μιχαλαράς του χωριού

(έναν ακατέργαστο Κρητικό, με τη γενειάδα του, με το παρουσιαστικό του εκείνο το ακατέργαστο, να κλαίει σαν μωρό παιδί, να κλαίει για το Ρηνιώ του, τη γυναίκα του)

Ο γιατρός συνεχίζει.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]
Εδώ γνώρισα από παιδί, αυτή τη στενή συνάφεια, τη σχέση ζωής και θανάτου, του θρήνου και του πανηγυριού.
Δεν ήμουν 4 χρόνων όταν είδα τον μπάρμπα το Μιχάλη, ένα θείο της μάνας μου, ένα ορεσίβιο, έναν ακατέργαστο κρητικό

με τη γενειάδα του με το παρουσιαστικό του εκείνο εκεί το ακατέργαστο,
να κλαίει σα μωρό παιδί, να κλαίει για το Ρηνιώ του, τη γυναίκα του
και απόρησα είναι δυνατόν ένας τέτοιος άντρας να κλαίει
και να κλαίει γιατί, για μια γυναίκα.
Έζησε στη συνέχεια 60 χρόνους χήρος.
Ένας κρητικός ο οποίος δεν ξαναπήγε σε πανηγύρι,
δεν ξαναπήγε σε συγκέντρωση και έγινε ο Μιχαλαράς του χωριού,
ένας εντελώς περιθωριακός άνθρωπος
που μισούσε τον κόσμο και τους ανθρώπους πια.

Φωτογραφία του Μιχαλαρά.

14.2β Το βουβό κλάμα του πατέρα

(όταν τον είδα μια νύχτα, που σηκώθηκα να πάω τουαλέτα, να κλαίει με ένα βουβό κλάμα, συγκλονίστηκε... έκλαιγε γιατί είχε αποτύχει το κίνημα του Βενιζέλου)

Ο γιατρός συνεχίζει.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες του πατέρα και της οικογένειας.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Είδα τον πατέρα μου που στα μάτια μου
ήταν ένας άνθρωπος ο οποίος ήταν τόσο νηφάλιος,
τόσο ήρεμος, σε αντίθεση προς τον παππού μου το Μηλιωτογιάννη,
και όταν τον είδα μια νύχτα που σηκώθηκα να πάω τουαλέτα
να κλαίει με ένα βουβό κλάμα, συγκλονίστηκε.
Είναι δυνατόν να συμβαίνει κάτι, να κλαίω εγώ ναι, να κλαίει ο πατέρας μου;
Και έμαθα αργότερα όταν μπορούσα πια να καταλάβω ότι έκλαιγε
γιατί είχε αποτύχει το κίνημα του Βενιζέλου.

Και αυτός ο τόσο δημοκράτης, το '41, στην ίδια θέση τον είδα να κλαίει
γιατί πέθανε ο Μεταξάς, μεσούντως του ελληνοαλβανικού πολέμου,
που ακόμη και οι άνθρωποι που ήταν δημοκράτες
σκέφτονταν ότι το να φύγει ο ηγέτης, έστω αυτός που είπε το όχι,
άσχετα πως το είπε και τι το 'πε και μένει το κράτος ορφανό,
είναι μια περίοδος που εγκυμονεί κινδύνους
όπως πραγματοποιήθηκε πραγματικά αυτός ο κίνδυνος ύστερα από λίγο.

Τον είδα αργότερα να κλαίει γιατί όπως μου είπε η μάνα μου
δεν είχε να στείλει λεφτά στον αδελφό του στην Πάδοβα
που σπούδαζε πολιτικός μηχανικός
και ο πατέρας μου ήταν ο πρώτος της οικογένειας
και είχε επωμιστεί ολονών τα βάρη, είχε πεθάνει ο πατέρας του τότε.

14.2γ Ο θάνατος του Μηλιωτογιάννη

(πώς, ρε παιδί μου, πεθαίνει ο άνθρωπος την ώρα που θέλει; όποτε του καπνίσει δηλαδή, όποτε θέλει αυτός;... δεν ήθελε, λοιπόν, όταν έμαθε ότι έρχεται ο γιος του, να του κάνει το χατίρι να τον δει)

Ο γιατρός συνεχίζει.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες του Μηλιωτογιάννη και της γυναίκας του.

[ON/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Το '56 συνέβη το μεγάλο γεγονός.
Πέθανε εδώ ακριβώς μπροστά μου, εδώ, ο παππούς μου ο Μηλιωτογιάννης.
Είχα αρχίσει την ειδικότητά μου στο οφθαλμιατρείο, πήρα ένα τηλεγράφημα,
ότι έλα αμέσως σε ζητάει ο παππούς σου, επείγοντως.
Ξεκίνησα, πήρα το αεροπλάνο, ήρθα στο Ηράκλειο,
και βλέπω στην πόρτα του νοσοκομείου ένα Μηλιωτογιάννη

να στέκει με τις μπότες του έτσι και να κάθεται και να περιμένει.

Εγώ τον φανταζόμουν, λέω πεθαίνει.

Ρε παππού του λέω, τι είναι αυτά τα πράγματα;

Μου λέει κάνε γρήγορα γιατί ήρghες.

Μπήκαμε στο ταξί, μου κρατούσε, μου έσφιγγε το χέρι μέσα στο ταξί, φτάνουμε από εδώ ...

και όπως μπήκαμε μέσα μοναχός του ανέβηκε τα σκαλιά,

άνοιξα εγώ την πόρτα έκανε 2-3 βήματα μέσα, χλαπ φαρδύς, πλατύς.

Ρε παππού, του λέω, πλάκα μου κάνεις τώρα;

Κάνω έτσι βλέπω ανοιχτά τα μάτια, πιάνω το σφυγμό, σφυγμός δεν υπήρχε.

Είχα μια ένεση αδρεναλίνης με μια μεγάλη μακριά βελόνα 10 πόντους

που εκάναμε ενδοκαρδιακή ένεση, δηλαδή στην καρδιά μέσα

για να πάρει η καρδιά σφίξεις αν έχει σταματήσει.

Πιάνω λοιπόν την τσάντα από δίπλα, βγάζω τη σύριγγα,

τραβάω, σπάω την αμπούλα και σε μια στιγμή όπως ήμουν απλασμένος

ακούω ένα χτύπημα στον ώμο.

Ήταν η γιαγιά μου, μου λέει παιδί μου αυτός σε περίμενε,

να 'ρθεις να πεθάνει στα χέρια σου.

Άστον ήσυχο, μόνο πιάσε από εκεί από τα πόδια

να τον πάμε μέσα να τον αποσυνάξω.

Αυτός ο θάνατος έμεινε ένα ερωτηματικό στην καρδιά του γιατρού,

πώς ρε παιδί μου, πεθαίνει ο άνθρωπος την ώρα που θέλει;

Όποτε του καπνίζει δηλαδή, όποτε θέλει αυτός;

Τέλος πάντων.

Γιατί δεν ήθελε;

Γιατί ήθελε να πεθάνει, γιατί ο γιος του ερχότανε με το πλοίο να τον δει

ύστερα από 30 χρόνια, από το '26 που είχε να του γράψει.

Δεν ήθελε λοιπόν όταν έμαθε ότι έρχεται ο γιος του

να του κάνει το χατίρι να τον δει

και ήθελε να πεθάνει πριν έρθει και πέθανε με αυτό τον τρόπο.

Φωτογραφίες του Μηλιωτογιάννη. Φωτογραφία του γιού στην Αμερική.

Εμφανίζεται η μία εξαφανίζεται η άλλη.

15. Το εμπορικό του πατέρα

(εδώ θρiσκόμουν κάθε απόγευμα και ήμουν το Γιωργιό που ξέρει «το γελεκάκι που φορείς», «κάτω στα λεμονάδικα γίνεται φασαρία»... μετά, σε ηλικία δέκα ετών, έλεγα τις ειδήσεις, όχι επ' αμοιβή πλέον)

Παλιά ασπρόμαυρη φωτογραφία στην παραλία της Σητείας.

Ο γιατρός περπατά στην παραλία της Σητείας.

Συνεχίζει τον περίπατό του στον εμπορικό δρόμο της πόλης.

[OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ο πατέρας μου ο Γιάννης ο Μαρκάκης, ήταν έμπορος στη Σητεία,

αυτό που θα λέγαμε σήμερα μεγαλέμπορος,

δηλαδή με κατάσταση που είχε πολύ μεγάλη γκάμα

από μία βελόνα έως ένα ραδιόφωνο της εποχής εκείνης.

Ήταν ένα πρόσωπο καθολικά αναγνωρισμένης εντιμότητας.

Ξεναγεί και αφηγείται ιστορίες.

[ON - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Αυτό ήταν το μαγαζί του πατέρα μου, αυτό και το άλλο μαζί και τα δυο μαζί.

Τώρα χωριστήκανε και γίνανε δύο, ήταν ένα ενιαίο μαγαζί εδώ.

Αυτός λοιπόν ήταν ο δρόμος στον οποίο έζησα

και στον οποίο μέχρι τα πέντε μου τα χρόνια τα έξι,
εδώ βρισκόμουν κάθε απόγευμα και ήμουν το Γιωργιό
που ξέρει «το γελεκάκι που φορείς», «κάτω στα λεμονάδικα γίνεται φασαρία»,
μέσα στο μαγαζί υπήρχε η φωτογραφία της Κάκια Μέντρη, της Σοφίας Βέμπο,
με αποτέλεσμα να έχουμε και τους δίσκους της εποχής εκείνης
και ένα ραδιόφωνο, ένα από τα τέσσερα που υπήρχαν
και άκουγα τις ειδήσεις μετά σε ηλικία δέκα ετών και έβγαινα έξω
και αντί να λέω «το γελεκάκι», έλεγα τις ειδήσεις, όχι επ' αμοιβή πλέον.
Η αμοιβή κόπηκε στα πέντε χρόνια, από εκεί και πέρα έγινε ανιδιοτελής,
στην πληροφόρηση και έλεγα τις ειδήσεις όλες,
το 1939 που άρχισε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος.

Συνεχίζει τον περίπατό του στον εμπορικό δρόμο. Ένας έμπορος τον αναγνωρίζει.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ και ΕΜΠΟΡΟΣ]

- Γιατρέ μου τι κάνετε;
- Καλά εσύ.
- Είμαι ο Νίκος ο Γιαννακάκης.
- Μοιάζεις με τους Γιαννακάκηδες εδώ που τα λέμε.
- Του Διονύση ανιψιός, αδελφός του πατέρα μου. Εσύ είσαι επώνυμο στοιχείο.
- Κατάλαβα, κατάλαβα. Καλά είστε;

16. Με τους φίλους

(ποτέ παρέα με γιατρό και με παπά μην κάνεις, γιατί ο ένας σε θέλει άρρωστο κι ο άλλος να πεθάνεις (μαντινάδα))

Διαδρομή σε ορεινό επαρχιακό δρόμο.

Ο γιατρός στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου αφηγείται τραγουδιστά.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ένας γέρος και μια γρα, στο κρεβάτι μια βραδιά,
ήλεγε ο γεις στον άλλο τον καημό του το μεγάλο,
κι ήλεγε η γρα στο γέρο, σ' όλο το κορμί υποφέρω
κι αν μπορείς κάνε μου κάτι, γέρο τρίψε μου την πλάτη,
και της έτριψε ο γέρος όλο της το πίσω μέρος,
μα η γρα μια κοπανιά παίζει μια κι αναγυρνά
και ανάσκελα ξαπλώνει και τη βράκα χαμηλώνει
και σα νια πόδια σκελώνει, ξου με βρε και στην κοιλιά,
ξύσε μου τη μια ολιά κι άνε θες και παρακάτω όπως το 'κανες παλιά.

Μια ομάδα φίλων τον περιμένει και τον υποδέχεται εγκάρδια.

- Καλώς όρισες, καλώς μας όρισες.
- Μεγάλη η χαρά μας που ήρθες.

Ένα μεγάλο τραπέζι με πλούσια φαγητά και ποτά. Το βιολί και η κιθάρα συνοδεύουν τις μαντινάδες των φίλων. Ο γιατρός λέει και τη δική του μαντινάδα.

[ΟΝ – ΜΑΝΤΙΝΑΔΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΑΣ].

Ποτέ παρέα με γιατρό και με παπά μην κάνεις,
γιατί ο ένας σε θέλει άρρωστο κι ο άλλος να πεθάνεις (μαντινάδα)

Σαν δάκρυ μές' στα μάτια μου σε έχω και σε φυλάσσω, και να μην κλάψω προσπαθώ, μην τρέξει και σε χάσω
(μαντινάδα)

[ΟΝ – μαντινάδα ΓΙΩΡΓΗ ΜΑΡΚΑΚΗ].

Χίλα χατίρια τσι καμα κι αρνήθηκα τσι ένα και για το ένα,
και για το ένα τούτο να τα 'χει όλα ξεχασμένα (μαντινάδα)

17. Η Ράλια

(αυτό είναι το τελευταίο εισιτήριο την ημέρα που σταμάτησα τη δουλειά... αυτός είναι ο τελευταίος φάκελος που ήταν ο μισθός μου μέσα... τα κρατάω μέσα σα φυλαχτό... μαζί όμως κρατάω πιο πολύ την ψυχή του γιατρού)

ΠΑΛΙΑ ΤΑΜΠΕΛΑ

dr. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

ΟΦΘΑΛΜΙΑΤΡΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Ο γιατρός και μία γυναίκα (Ράλια Ασπιριτάκη) μπροστά σε ένα γεμάτο τάματα εικόνισμα της Παναγίας.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ & ΡΑΛΙΑ ΑΣΠΙΡΤΑΚΗ]

Είναι η Παναγία μας, η Παναγία της Γκούρας, όπως ήτανε παλιά η ονομασία της κλινικής.

Και οι άρρωστοι μας κρεμούσαν τα τάματα τους γύρω, γύρω.

Ήταν και κάποιο που ήταν χρυσό νομίζω.

Ναι, έχει εδώ ένα και έχει εδώ άλλο ένα.

Ο γιατρός και η Ράλια Ασπιριτάκη κάθονται στο εσωτερικό του παλιού ιατρείου. Ενδιάμεσα φωτογραφίες της Ράλιας εκείνης της εποχής.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Η Ράλια ήρθε εδώ 19 χρόνων κορίτσι. Μόλις είχε τελειώσει το Λύκειο.

Μόλις είχε τελειώσει το Λύκειο. Και ήρθε, στο πρώτο χειρουργείο που κάναμε,

ήρθε η καημένη πρόθυμη να χειρουργήσει,

αλλά η θέα του αίματος και της εγχείρησης...

Κάναμε; Σπάσαμε κόκκαλο αμέσως στην πρώτη εγχείρηση.

Τάβλα. Σπάγαμε το κόκαλο της μύτης.

Ενώ βοηθούσε από εκεί, εγώ βέβαια είχα το νου μου

και είδα ότι λιγάκι αλλαξομουσούδιασε,

ωχρίασε από εκεί, μέχρις ότου να της πω να καθίσει,

φλαπ, κάτω φαρδιά πλατιά, εδώ ακριβώς έπεσε.

Της έδωσα κουράγιο, μη στενοχωριέσαι της λέω.

Έκτοτε παιδιά, δεν της είπα δυο φορές το ίδιο πράγμα.

Που για να βάλεις το χειρουργείο που είναι, υπάρχουν

ορισμένες εγχειρήσεις που θέλουν, 50, 60, 70 εργαλεία.

Μια φορά της τα είπα, είχε το τετράδιό της και τα έγραφε

και πήγαινε και όλη τη νύχτα τα διάβαζε.

Η Ράλια Ασπιριτάκη κρατά ένα μικρό χαρτάκι.

Ενδιάμεσες φωτογραφίες: η Ράλιας τότε, η Ράλια νύφη και η Ράλια με τη μητέρα του γιατρού.

[ΟΝ - ΡΑΛΙΑ ΑΣΠΙΡΤΑΚΗ βοηθός του γιατρού]

Αυτό είναι το τελευταίο εισιτήριο την ημέρα που σταμάτησα τη δουλειά.

Το τελευταίο εισιτήριο της συγκοινωνίας της αστικής.

Αυτό το έχω πάντα μαζί μου εδώ και γράφει την ημερομηνία απάνω, 29-12 του 1999.

Αυτό το κομμάτι του εισιτηρίου δεν έχει φύγει από το πορτοφόλι μου.

Αν αλλάξω πορτοφόλι αυτό μπαίνει στο επόμενο πορτοφόλι. Το έχω πάντα μαζί μου.

Αυτό το φάκελο είναι το τελευταίο φάκελο που ήταν ο μισθός μου μέσα.

Όπως και αυτό επίσης το κρατάω μέσα σαν φυλαχτό, ας πούμε σαν φυλαχτό.

Μαζί όμως κρατάω πιο πολύ την ψυχή του γιατρού,

της κας Έλσας, των παιδιών που η μικρή κόρη ήταν αχρόνιστη όταν ήρθα.

Κοντά στην οικογένεια αυτή ένοιωσα
ότι δεν είχα φύγει ποτέ από το σπίτι το πατρικό μου.
Γιατί και όταν δούλευα εδώ πριν παντρευτώ,
έμενα εδώ, έτρωγα εδώ, έμενα τα βράδια εδώ.
Ήταν το σπίτι μου εδώ, δεν είχα, για αυτό σας λέω,
ότι όταν ήταν να παντρευτώ, λέω στο γιατρό: Γιατρέ,
σπίτι μου είναι αυτό, να ντυθώ νύφη εδώ;
Αν για σένα είναι σπίτι σου για μένα είσαι κόρη μου.
Και βέβαια θα ντυθείς εδώ.
Και ντύθηκα εδώ νύφη και με πήγε στην εκκλησία.

... Η μαμά του γιατρού η κα Πιπίνα.
Που για μένα ήταν κι εκείνη μάνα μου. Μεγάλη μάνα.
Έμαθα δίπλα της πάρα πολλά κι από νοικοκυριό,
να μάθω να συγχωρώ καμιά φορά αν κάτι μου τύχαινε στραβό στη ζωή μου,
«Ράλια παιδί μου να μάθεις να συγχωρείς». ...
Μετά που τέλειωνα πήγαινα και καθόμουνα εγώ στο δωμάτιο της.
Πήγαινε και 1 η ώρα τη νύχτα, εκείνης της άρεσε πάρα πολύ να διαβάζει,
στο τέλος που δεν έβλεπε τόσο καλά να διαβάζει,
έπαιρνα ένα βιβλίο και πήγαινα και της το διάβαζα.
Καθόμασταν με τις ώρες, με τις ώρες,
να είναι ελαφρύ το χώμα που την έχει σκεπάσει.

Φωτογραφία: η γιαγιά Πιπίνα ανάμεσα στα παιδιά και τα εγγόνια της (11 άτομα).

18. Το «Αρχονταρίκι» (το κελί του)

(δεν έχουν μπει εδώ μέσα άλλα βέβηλα βλέμματα... χρειαζόταν να έχω πάρα πολλή εμπιστοσύνη σε κάποιον για να του επιτρέψω να μπει μέσα... αυτό ήτανε εδώ το «Αρχονταρίκι» μου... το άδυτο των αδύτων)

**Χάραμα, παραθαλάσσιο τοπίο. Ψαράς στην άκρη της ακτής.
Ο γιατρός κάνει τροχάδην στην ταράτσα του σπιτιού. Στην άκρη ο μύλος.
Συνεχίζει το τροχάδην, με μαγιό, στην άκρη της παραλίας και μπαίνει στη θάλασσα.
Πρωινό μπάνιο στα ήσυχα νερά. Αντιλαμβάνεται τον ερχομό της εγγονής του.
Εγκάρδια υποδοχή του παππού.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος & ΜΥΡΤΩ εγγονή] κολυμπούν και παίζουν
- Ω, το Μυρτουλάκι μου. Έλα ψυχή μου.
- Βρε καλώς την. Αγάπη μου, αγάπη μου.
- Γεια σου παππού.

Η Μυρτώ κάνει επίδειξη δεξιότητας στο νερό (ανάποδη τούμπα).

**Ο γιατρός με το πρωινό του σ' ένα δίσκο ανεβαίνει στην ταράτσα.
Τρώει το πρωινό του στο πλαστικό τραπεζάκι. Χαιρετά τον μύλο.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] παίρνει το πρωινό του
Γεια σου μύλε, ανεμοδαρμένη φίλε.

**Ο γιατρός μας ξεναγεί στο κελί του. Ένα δωμάτιο στην ταράτσα, δίπλα στον πρόχειρο χώρο διαμονής με τις αυτοσχέδιες κατασκευές.
Δείχνει διάφορα αντικείμενα, τοποθεσίες και φωτογραφίες και σχολιάζει.**

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]
Είμαστε στην κιβωτό εδώ των αναμνήσεών μου.
Ότι εμπεριέχει η ζωή μου είναι σχεδόν εδώ μέσα. ...

Τα καπέλα που φορούσα όταν έχτιζα το ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗ. Αυτό εδώ θα πάει από πάνω, πιστεύω πως θα είναι και το τελευταίο της συλλογής.

Το βυσσινί μου παραθυράκι που δεν ήταν για το φως της μέρας ήταν για το φως της νύχτας, γιατί από εδώ περνάει το φεγγάρι και το φεγγάρι ήταν που έλουζε το δωμάτιο το βράδυ. Από αυτό το φως φωτιζότανε τη νύχτα και από αυτό το φως, από το βορινό παραθύρι, το πρωί και από το νοτικό το βράδυ.

Εδώ ο παππούς μου ο Μηλιωτογιάννης. Ο μεγάλος δάσκαλος της ζωής μου. Πολλά πράγματα που υπάρχουν εδώ είναι ουσιαστικά δικά του.

Οι δυο φίλοι μου, οι δυο μαρκαντάσηδες, κοίτα τους εδώ. Δεν είναι γλύκες; Ο ένας τραγουδάει ο άλλος βαράει το ταμπούρλο του από δω. Μια ζωή μου τραγουδάνε εδώ μέσα, μια ζωή.

Έχουμε και τον άγιο βέβαια αυτές τις ημέρες, έγινε. Φρέσκος άγιος, ο άγιος Παΐσιος. Ο Παΐσιος ο μοναχός που ήταν μια προσωπικότητα που εμένα πάντοτε μου άρεσε, με έθελγε.

Και βέβαια τελειώνοντας έχουμε και μια άλλη οσία του χώρου, την Έλσα, με την οποία και μόνο μοιράστηκα αυτό το χώρο. Δεν έχουν μπει εδώ μέσα έτσι βέβηλα βλέμματα άλλα. Χρειαζόταν να έχω πάρα πολλή εμπιστοσύνη σε κάποιον για να του επιτρέψω να μπει μέσα.

Αυτό ήτανε εδώ το «Αρχονταρίκι» μου. Το σάκτο σάνκτουμ που λέμε. Το άδυτο των αδύτων. Εδώ πέρασα τη ζωή μου, από τα 33 μου χρόνια μέχρι σήμερα.

Ο γιατρός στο καμαράκι του (ο πρόχειρος χώρος διαμονής με τις ξύλινες κατασκευές).

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Νοιώθεις μια πληρότητα με το τίποτα. Είναι ίσως-ίσως κάτι που αποκτάται σιγά-σιγά. Αλλά να φτάσεις να έχεις ένα χώρο δικό σου, τα σύννεφα να περνούν από πάνω, το τρεχαντηράκι από απέναντι, το τρατζιστοράκι που σου παίζει, Δεκαπενταύγουστο, εκεί γιορτή στην Εκατονταπυλιανή, όλα αυτά έχεις ένα κόσμο δικό σου και καταλαβαίνεις Δεκαπενταύγουστο. Και χαίρεσαι. Απλή είναι η ζωή, αρκεί να ξέρεις να την ζήσεις. Αυτό είναι.

Ο γιατρός στην ταράτσα αγναντεύει κάτω τη θάλασσα με τα κύματα.

19. Η ανακύκλωση

(ό,τι υπάρχει γύρω μου θέλω να είναι ξαναχρησιμοποιημένο, ανακυκλωμένο, να το στύβω να δώσει την τελευταία στιγμή της ζωής του... η θρησκεία μου, εμένα, είναι η οικολογία, η ανακύκλωση)

Ο γιατρός περπατά σ' έναν μεγάλο δενδροφυτεμένο χώρο δίπλα στο σπίτι τους. Πηγαίνει στην αυτοσχέδια μονάδα ανακύκλωσης που έχει φτιάξει. Ανάβει τον φούρνο, προετοιμάζει τα υλικά και μας ξεναγεί στις κατασκευές του.

[ΟFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ότι υπάρχει γύρω μου θέλω να είναι ξαναχρησιμοποιημένο, ανακυκλωμένο, να το στύβω να δώσει την τελευταία στιγμή της ζωής του. Άλλωστε το πιστεύω μου, η θρησκεία μου εμένα είναι η οικολογία, η ανακύκλωση κ.λπ. και έτσι μπορώ να την ασκώ στην πράξη και όχι μόνο στα λόγια και στα βιβλία. Τα απόβλητα λοιπόν όλα της κουζίνας, πατατόφυλλα, ντομάτες, πατάτες, μπανάνες θα πέσουν σε ένα αεροστεγώς κλείνον δοχείο, με νερό όπου θα εκχειλιστούνε, ωσμωτικά πλέον. Ότι επομένως οργανική ύλη εμπεριέχουν θα περάσει στο νερό.

[ΟΝ/OFF - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος] συνέχεια

Αφού περάσουν 4...5 μέρες και έχει γίνει εκχύλιση παίρνουμε από εκεί το υγρό

το οποίο φέρνουμε και το βάζουμε σε αυτό εδώ το καζάνι,
όπου θα βράσει και θα συμπυκνωθεί στο 1/3 περίπου,
και στη συνέχεια με αυτή τη διαδικασία εδώ,
αυτό θα περάσει πάνω από μια υπέρθερμη λαμαρίνα,
με αυτόν τον μαϊανδρο, ώστε να κάνει μια πολύ μεγάλη
διαδρομή πάνω σε πυρακτωμένη λαμαρίνα
και θα φτάσει κάτω και θα εμπλουτίσει
με όλη αυτή τη συμπυκνωμένη οργανική του ύλη
το κομπόστ, το οποίο πλέον δεν θα είναι πια ένα βελτιωτικό εδάφους
αλλά θα είναι ένα βιολογικό οργανικό λίπασμα.

Επίδειξη της διαδρομής του υγρού.

Ο γιατρός τακτοποιεί τα φυτά του. Αναχωρεί.

20. Ο γιος

(επέλεξα συνειδητά τον πατέρα μου και τη μητέρα μου, γιατί έβλεπα ότι ήταν οι αιτίες να ζήσω με έναν άλλο τρόπο... άρχισα να συλλαβίζω αλλιώς τη νιότη και να παλιώνω μαζί με τα αντικείμενα σε αυτόν εδώ τον χώρο)

Ο Γιάννης Μαρκάκης (γιος του γιατρού και νυν διευθυντής του «Λυχνοστάτη») κάθεται σ' ένα θρανίο, στη σχολική τάξη του Μουσείου.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες του Γιάννη με τους εργάτες όταν έφτιαχναν το Μουσείο.

[ΟΝ - ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ διευθυντής «Λυχνοστάτη»]

Τους γονείς μας δεν τους διαλέγουμε, είναι τυχαία αποκλειστικοί άνθρωποι που μας γεννάν που μας συνοδεύουν και που πρέπει με αυτούς να ζήσουμε, να συμβιώσουμε, να αγαπηθούμε και να αγαπήσουμε.

Όμως κάποια στιγμή στη ζωή μου κατάλαβα ότι όπως και με άλλα πράγματα που μπορεί να είναι επιλογές σου, έτσι ακόμα και ο γονιός είναι μια επιλογή και πραγματικά επέλεξα συνειδητά τον πατέρα μου και τη μητέρα μου γιατί έβλεπα ότι ήταν οι αιτίες να ζήσω με έναν άλλο τρόπο.

Να ζήσω κοντά στη φύση, να μπορώ να νοιώσω τους ρυθμούς και τους σφυγμούς της φύσης, των δένδρων τους χυμούς, να έχω με άλλα μάτια ένα βλέμμα προς τον ουρανό και προς το χώμα, και όλα αυτά ήταν στοιχεία που κυρίως ο πατέρας μου με δίδαξε μέσα σε αυτό το μεγάλο σχολείο, με το Μουσείο, από την πρώιμη φάση της κατασκευής του, με τη συνεργασία και το συγχρωτισμό με όλους τους απλούς εργάτες, και που όλα αυτά ο πατέρας μου ήταν η αιτία, ήταν η γενεσιουργός δύναμη και αυτός που πραγματικά τα καλλιεργούσε και τα έφερνε στον ύψιστο βαθμό μες στη ζωή μου. .

Άρχισα να συλλαβίζω αλλιώς τη νιότη και να παλιώνω μαζί με τα αντικείμενα σε αυτόν εδώ το χώρο και να νιώθω ότι αξίζει και μου πρέπει να ζήσω εδώ μαζί με όλα αυτά που υπάρχουν και συναποτελούν τη ζωή μου, την οικογένεια μου, το χώρο ζωής μου και δουλειάς μου.

21. Η σοφία των φυτών

(τίποτα δεν έκανε ο άνθρωπος, τίποτα δεν πέτυχε μέχρι σήμερα, που να μην το έχει πετύχει το φυτό... δεν υπάρχει υπολογιστής στον κόσμο τόσο ευαίσθητος όσο η ρίζα του φυτού... αυτή τι σοφία είναι;)

Ο γιατρός κάτω από ένα δέντρο και ένας εργάτης τακτοποιούν τις γλάστρες με τα φυτά.

Ο γιατρός κάθεται σ' έναν εξωτερικό χώρο του Μουσείου.

Ενδιάμεσα πλάνα με τον γιατρό να περιποιείται τα φυτά στις γλάστρες.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ο μεγαλύτερος και ο πλέον προσκείμενος, ο κοντινότερος, αδερφός του ανθρώπου είναι ο μεγάλος του αδερφός που είναι το φυτό. Τίποτα δεν έκανε ο άνθρωπος, τίποτα δεν πέτυχε μέχρι σήμερα που να μην το έχει πετύχει το φυτό. Είναι ένας οργανισμός έμβιος με συστήματα τέτοια που ο άνθρωπος ούτε μετά 100 εκατομμύρια χρόνια δεν θα μπορέσει να τα αποκτήσει.

Η ρίζα του φυτού. Ποιος σέβεται τη ρίζα του φυτού; Κι όμως δεν υπάρχει υπολογιστής στον κόσμο τόσο ευαίσθητος όσο η ρίζα του φυτού. Διαθέτει, ενεργώντας σαν σκληρός δίσκος, όλη την πληροφορία που ακόμα δεν έχει ο άνθρωπος, ακόμα δεν έχουμε. Δηλαδή όταν μπορεί από ένα σημείο να πετάξει μια ίνα και αυτή να ανιχνεύει που υπάρχει νερό και να κατευθύνεται 2, 3, 5, 10 μέτρα, όταν μπορεί να διατρήσει μπετόν αρμέ 15 πόντους, λένε ότι είναι η ισχυρότερη δύναμη που υπάρχει στον κόσμο, δεν υπάρχει τίποτα που να μην το καταλύει. Γιατί; Για να βρει λίγη υγρασία να απομυζά.

Έχει το μηχανισμό ληθάργου που ειδοποιεί το σπέρμα θα φυτρώσεις ή δεν θα φυτρώσεις. Θα μείνεις σε λήθαργο, σε ένα λήθαργο ζωής γιατί αν κακομοίρη μου βγεις λιγάκι στην επιφάνεια είναι τέτοιες οι θερμοκρασίες, είναι τέτοια η ξηρασία που πάει τελείως. Θα σε ειδοποιήσω εγώ τότε είναι η κατάλληλη στιγμή για να φυτρώσεις. Αυτή τη σοφία είναι; Σοφία μέσα σε ένα πραγματάκι το οποίο έχει διάμετρο 2 χιλιοστά.

22. Η διδασκαλία του εγγονού – Το «χου»

(γιατί του έκανε ο παππούς «χου»... για να παίρνει την πνοή του... δεν πρόκειται να μας ξεραθεί· θα έρχεσαι και λίγο, άμα λείπει ο παππούς από εδώ, θα 'ρχεσαι να το ποτίζεις, να μην μας ξεραθεί;)

Ο γιατρός ανακατεύει σε μία λεκάνη χώμα για τα φυτά. Ζητά τη βοήθεια του εγγονού του.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

- Τζορτζουλάκο μου, κοίτα αγάπη μου, το λαγουδοφάι το ξέρεις, θα μου φέρεις από εκεί ένα ματσάκι που έχω μέσα σε εκείνο το πήλινο. Έλα σε παρακαλώ.

Ο εγγονός μου είναι, ο μικρός εγγονός που του αρέσουν αυτές οι δουλειές και έρχεται και βοηθάει,

- Μπράβο αγάπη μου.
Δεν φαντάζομαι να μην κοιμήθηκες τη νύχτα που χάσαμε χτες; Εντάξει;
- Στενοχωρήθηκα λίγο. (εγγονός)
- Κι εγώ στενοχωρήθηκα λίγο αλλά τι να κάνουμε.

Ο γιατρός και ο εγγονός συνεργάζονται να ποτίσουν το χώμα σε μια αυτοσχέδια βάση από πλαστικό μπουκάλι.

- Λοιπόν, μπράβο Γιώργο μου, έλα αγάπη μου έτσι.
Πότισε το όπως ποτίζουμε εκεί στη ριζίτσα του, μπράβο, πολύ ωραία και το άλλο εδώ, το ποτίσαμε και τώρα, χου, χου.

Ο γιατρός φυσάει με την αναπνοή του το χώμα.

- Γιατί του έκανε ο παππούς χου;
- Για να παίρνει την πνοή του. (εγγονός)

- Για να πάρει την πνοή μου ακριβώς γιατί αλλιώςτικά μπορεί να μας πεθάνει.
Είναι ζέστη, είναι η περίοδος λίγο, λίγο έμεινε από την εποχή του
και πρέπει να το προστατεύσουμε εμείς γιατί αλλιώςτικά
δεν θα μας μεγαλώσει, να γίνει τόσο πάλι, κοίταξε, έτσι, ψηλό, ψηλό και να χουμε και του χρόνου.
Και τι μου κάνει ο Γιώργος εμένα;
- Χου, χου.
- Αγάπη μου. Και δεν μου λες, μπόλικο...
- Μπόλικο χου Τζορτζούλη μου να βάζεις στο φιλί σου
γιατί ο παππούς ακόμα ζει με την αναπνοή σου. (εγγονός)

Ο γιατρός ζητά από τον εγγονό του να κάνει το ίδιο.

- Αγάπη μου. Κάνε του χου λοιπόν.
Είμαι σίγουρος ότι δεν πρόκειται να μας ξεραθεί, θα έρχεσαι
και λίγο άμα λείπει ο παππούς από εδώ, θα 'ρχεσαι να το ποτίζεις,
να μην μας ξεραθεί. Εντάξει; Πολύ ωραία.

23. Η συνέχεια της ζωής

(κοίταξε, θρε παιδάκι μου, ξαναγεννήθηκα. Τα κύτταρά μου ξαναζούνε τις νεανικές χαρές τους... τα πάντα είναι εκεί, κι όμως αυτός λείπει. Τι έφυγε; Τι του έφυγε; Έφυγε μια πνοή)

Τρικυμισμένη θάλασσα. Κύματα σπάνε στα βράχια.

Ο γιατρός κάθεται στο ισόγειο, σ' ένα τραπέζι στη βεράντα του σπιτιού τους.

Ενδιάμεσα μεγάλη οικογενειακή φωτογραφία (γονείς, αδέρφια, παιδιά, εγγόνια) και φωτογραφίες με τα εγγονάκια του σε μικρές ηλικίες.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Πως νοιώθει ένας άνθρωπος από την ώρα που θα γίνει παππούς.
Το πατέρας δεν το συνειδητοποιεί ενώ θα μπορούσε να το νοιώσει,
γιατί είναι πολύ νέος ακόμη.

Ο ηλικιωμένος όμως που θα γίνει παππούς,
είδε αμέσως ότι στο παιδί που γεννήθηκε,
το ένα τέταρτο αυτού του πλάσματος που τώρα κουνάει τα ποδαράκια του,
τα χεράκια του, κλαίει, φωνάζει, χαίρεται, τι κάνει, είναι αυτός.

Είμαι ο ίδιος. Εγώ όταν έβλεπα τον μικρό τον Τζωρτζούλη από κει,
να είναι τριών χρονών και να βάζει τα ποδαράκια του στον τοίχο
από εκεί και να γυρίζει και να κάνει έτσι όταν εγώ δεν μπορούσα
να γυρίσω στο κρεβάτι κι αυτός δεν ησύχαζε,
σαν το ψάρι γύριζε, λέω κοίταξε ρε παιδί μου, ζωντάνεψαν τα κύτταρά μου.

Έκλεινε και τα ματάκια του, τον πιτσιλούσα
λοιπόν με τα βρεγμένα χέρια έτσι μικροπιτσιλιθρες βέβαια.
Όταν λοιπόν μια φορά, να εδώ μέσα, το μεσημέρι ξαπλώσαμε
είχε γυρίσει εκεί και είχε βάλει τα ποδαράκια του έτσι όρθια στον τοίχο,
το κοίταζα και σκεφτόμουν ακριβώς αυτό το πράγμα.

Λέω κοίταξε θρε παιδάκι μου, ξαναγεννήθηκα.

Τα κύτταρά μου ξαναζούνε τις νεανικές χαρές τους ας πούμε.

Και δάκρυσα. Εγώ ξέρεις με το δάκρυ τα έχω πάρα πολύ καλά
γιατί ξέρω τι είναι το δάκρυ. Αγίασμα είναι της ψυχής.

Λοιπόν, δάκρυσα και γύρισε και το παιδί είδε ότι υπήρχε μια σταγονίτσα
εδώ στον έσω κανθό, και μου λέει, με κοίταξε καλά-καλά,
παππού έκανες μόνος σου πίτσι-πίτσι; Πιτσιλίστηκες μόνος σου δηλαδή;

Αυτό που μας συνθέτετε θα ξανασυνθέσει κάτι καινούργιο, δεν θα πάει χαμένο.

Ύλη δεν υπάρχει. Υπάρχει μόνο ενέργεια και η ζωή είναι ενέργεια.

Όταν βλέπεις έναν άνθρωπο ο οποίος είναι ξαπλωμένος στο νεκροκρέβατό του
και τα μαλλιά του είναι εκεί, τα φρύδια του είναι εκεί,

η κατατομή του, τα πάντα είναι εκεί κι όμως αυτός λείπει.
Τι έφυγε; Τι του έφυγε; Έφυγε μια πνοή.
Αλλά η πνοή δεν είναι ύλη, είναι κάτι που δεν μπορείς να το μετρήσεις,
να το ζυγίσεις. Κι όμως αυτό που έφυγε, αυτό ξεχώρισε τη ζωή από το θάνατο.

24. Χάσαμε

Σούρουπο. Κυματάκια στους βράχους της ακτής.

Το Μουσείο «Λυχνοστάτης» με νυχτερινό φωτισμό. Υπαίθριοι χώροι (γενικό πανοραμικό).

Υπαίθριος χώρος μεγάλης καφετέριας της περιοχής. Μετάδοση ποδοσφαιρικού αγώνα της Εθνικής Ελλάδας (Μουντιάλ). Πλήθος κόσμου σε αναβρασμό και αγωνία.

Ανάμεσα στους θεατές ο γιατρός με τα δύο εγγόνια του. Φορούν την αντίστοιχη ενδυμασία, συμμετέχουν έντονα και ζητωκραυγάζουν.

- Αχ, όχι ρε Σαλπινγίδη.
Γκολ, γκολ.

Αναχωρούν απογοητευμένοι. Χάσαμε.

25. Η τόλμη και η τύχη

(οι άνθρωποι έπλασαν την έννοια της τύχης για να δικαιολογήσουν την αβουλία τους, τη δική τους αδυναμία να διαχειριστούν τη ζωή τους... εσύ, με την τόλμη σου, θα αρχίσεις, αλλά η τύχη θα κανονίσει ποιο θα είναι το τέλος)

Κεντρικό πέτρινο κτίριο του Μουσείου «Λυχνοστάτης» (γενικό πλάνο).

Ο γιατρός παίρνει το πρωινό του στην ταράτσα, δίπλα στο καμαράκι του.

Ενδιάμεσα πινακίδα-επιγραφή με τα λόγια του Δημόκριτου.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Όσο μεγαλώνω βλέπω ότι ο Δημόκριτος είχε δίκιο.
Όταν ήταν νέος ξέρεις τον ρωτήσανε, γιατί ήτανε μεγάλο μυαλό,
ίσως ήταν το μεγαλύτερο μυαλό της αρχαιότητας ήταν ο Δημόκριτος,
στα σαράντα του χρόνια τον ρωτήσανε,
τι νομίζει ότι είναι η τύχη. Παίζει καμιά σημασία;
Και λέει, «άνθρωποι τύχης είδωλον επλάσσατο της εκείνων αβουλίας πρόφασιν».
Έπλασαν την έννοια της τύχης για να δικαιολογήσουν την αβουλία τους,
τη δική τους αδυναμία να διαχειριστούν τη ζωή τους.

Ο Δημόκριτος όμως ευτύχησε και μακροημέρευσε.
Δηλαδή κατά άλλους πέθανε 92 κατά άλλους 102 χρόνων.
Όταν λοιπόν γέρασε πήγαν και του ξαναπήρανε συνέντευξη,
από τότε συνεντευξιαζόντουσαν οι άνθρωποι.
Δάσκαλε του λένε από όσα είπες στη ζωή σου έχεις τίποτα να αναιρέσεις,
σε έκανε ο χρόνος να αλλάξεις γνώμη για κάτι;
«Ναι λέει, με έκανε» λέει «για την τύχη».
Είπα μια φορά αυτό που είπαμε αλλά τώρα θέλω να πω κάτι άλλο:
«Τόλμα πρήξως αρχή, τύχη δε τέλους κυριεί».

Η τόλμη είναι αρχή για την πράξη, δηλαδή πρέπει να τολμήσεις,
αλλά η τύχη είναι αυτή που θα κανονίσει το τέλος.
Εσύ με την τόλμη σου θα αρχίσεις αλλά η τύχη θα κανονίσει ποιο θα είναι το τέλος.
Άρα εκατάλαβε ο σοφός αυτός άνθρωπος, ύστερα από μια διαδρομή,
πως δεν εξαρτώνται όλα από εμάς.
Σίγουρα, κάτι όμως που εξαρτάται μπορεί να το διαχειριστείς
και αυτό είναι εκείνο το οποίο είπαμε πως μαθαίνεται
και πως μπορείς να το μετατρέψεις λιγάκι.

26. Ο μύλος του Καβρού – Ο μυλωνάς και η Ελένη του

(είναι μερικές από τις μαντινάδες που ο μυλωνάς έγραφε την ημέρα της γιορτής της γυναίκας του, με κάρβουνο στον τοίχο αντί άλλου δώρου... πολλές Ελένες δάκρυσαν και πολλά μάτια προβληματίστηκαν εδώ μέσα)

Ένας μεγάλος πέτρινος μύλος με τη φτερωτή του (ο μύλος του Καβρού) σε υπαίθριο χώρο του Μουσείου. Ο γιατρός βαδίζει προς την είσοδό του.

Ο γιατρός ξεναγεί στο εσωτερικό του μύλου.

Στους τοίχους φωτογραφίες του Καβρού και της Ελένης και γραμμένες με το χέρι, μαντινάδες.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

- Ε ρε Καβρέ με την Ελένη σου.

Διαβάζει μια γραμμένη στον τοίχο μαντινάδα.

Ενδιάμεσα φωτογραφίες της Ελένης και του Καβρού, διαφόρων περιόδων.

«Ρόδο 'σουν όντε σ' επήρα και σ' έφερα στο μύλο
μα κάθε χρόνο που περνά σου πέφτει και ένα φύλλο».
«Τα κάλλη σου ξατμίζονται τα σύννεφα 'κλουθούνε
μα στ' άνθη δρόσος πέφτουνε γι' αυτό μοσχοβολούνε».

Μια ανακύκλωση του κάλλους. Κάτι που δεν μπορεί να χαθεί,
δεν θα έπρεπε και δεν μπορεί να χάνεται το κάλλος από τον κόσμο.

Είναι μερικές από τις μαντινάδες που ο μυλωνάς
ο Γιάννης Χασαπλαδάκης ή Καβρός,
έγραφε την ημέρα της γιορτής της γυναίκας του
με κάρβουνο στον τοίχο αντί άλλου δώρου.
Κάθε λουπόν 21 του Μάη μετά την εκκλησία
η Ελένη πήγαινε και διάβαζε τις μαντινάδες στον τοίχο.

Βέβαια περάσανε τα χρόνια, ήρθε το '70 και η Ελένη πέθανε.
Και ο μυλωνάς, ο πενθισμένος, γράφει στη μέρα της γιορτής της
που πλέον δεν υπάρχει η Ελένη, «ο Μάης έχει εικοσιμιά, σήκω Ελένη ντύσου
τη μαντινάδα διάβασε πούγραψα στη γιορτή σου»
«Ρόδο 'σουν και τα φύλλα σου μαδούσαν ένα-ένα
το εβδομήντα θύελλα τα πήρε μαζωμένα».

Για αυτό γίνηκε αυτός ο μύλος, για να θυμίζει αυτή την ιστορία
και πολλές Ελένες δάκρυσαν και πολλά μάτια πολύ προβληματίστηκαν εδώ μέσα
με αυτό το ναό μιας αγάπης που δεν έχει υμνηθεί πολύ,
ολιγο ύμνητης αγάπης, της συζυγικής.

Ξύλινο γλυπτό σε υπαίθριο χώρο του Μουσείου.

27. Κάθε πράγμα αξίζει τόσο, όσο το αγάπησες

(δεν αγαπάς, δεν πρόκειται ποτέ να ζήσεις την ευτυχία... αυτά που έδωσε αυτός που αγαπά, αυτά θα μείνουν)

Ο γιατρός κάθεται κάτω από ένα δέντρο σε υπαίθριο χώρο του Μουσείου.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Από μικρός πίστευα πως το κάθε πράγμα στον κόσμο ετούτο αξίζει τόσο,
όσο το αγάπησες. Η αγάπη σου αυτή και μόνο αυτή τελικά αποτιμά,
όχι την ονομαστική, αλλά την πραγματική των πραγμάτων αξία.

Για μένα όσο μεγαλώνω, τόσο απολυτότερη γίνεται η αξία αυτού του πράγματος.
Δηλαδή δεν αγαπάς, δεν πρόκειται ποτέ να ζήσεις την ευτυχία.
Την ευτυχία του δότη, όχι του δότη που παίρνει.
Αυτός που παίρνει είναι ένας άρπαγας, ο οποίος κάποια στιγμή θα κορεστεί
όσο κι αν είναι ακόρεστος, αν ζήσει θα κορεστεί
και τότε θα καταλάβει ότι δεν πήρε τίποτα από τη ζωή.
Όλα αυτά που άρπαζε ήταν άνεμος και εξαφανίστηκε.
Αυτά που έδωσε αυτός που αγαπά αυτά θα μείνουν.

28. FINALE: Τα αύγορα – Ο γιατρός

(τα αύγορα, τα αδιατίμητα, τα όμορφα του κόσμου, τρύγησα με τα μάτια μου και τα 'χω κλείσει εντός μου... έχω μάθει να ακούω στη λέξη «γιατρέ»... και όταν πεθάνω, γιατρός — τίποτα άλλο)

Ακτή με ταραγμένη θάλασσα και κύματα να χτυπούν στα βράχια.

Ο γιατρός όρθιος, ακουμπά σ' ένα πέτρινο τοίχο.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Αύγορα είναι αυτά που δεν έχουν όριο, το χωρίς όριο.
Λοιπόν τα αύγορα, τα αδιατίμητα, τα όμορφα του κόσμου,
τρύγησα με τα μάτια μου και τα 'χω κλείσει εντός μου.

Τα εξώφυλλα των βιβλίων που έχει γράψει ο γιατρός.

Ο γιατρός, πίσω από το ανοιχτό παράθυρο, γράφει στο γραφείο του, στο «Αρχονταρίκι».

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Εγώ έχω μάθει να ακούω στη λέξη γιατρέ.
Έτσι με λένε όλοι στο περιβάλλον μου και εμένα μ' άρεσε αυτή η λέξη
γιατί κάθε φορά που την ακούω μου δίνει δύναμη.
Δεν ξέρω αλλά και όταν πεθάνω τους έχω πει ούτε συγγραφέας,
ούτε ιδρυτής μουσείου, ούτε επίκουρος καθηγητής ούτε τίποτα,
γιατρός, τίποτα άλλο.

Ο γιατρός, από ανοιχτό παράθυρο στο κελί του, κοιτάζει το μύλο του σπιτιού.

Τα σύννεφα κινούνται στον ουρανό.

Ο γιατρός περπατά στην ταράτσα του σπιτιού.

[ΟΝ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ οφθαλμίατρος]

Ω, της ψυχής μου οφθαλμέ, ποτέ σου μη σφαλίζεις,
μη σε πλανέψει με όμορφα λόγια ο μαριόλος ύπνος.
Κράτιε το βλέφαρο ανοιχτό να 'ναι μακρά η αγρύπνια.
Μόνο σα δεις πως ήφταξε η νύχτα η μεγάλη,
η νύχτα η ασέληνη, η δίχως άστρα νύχτα, κλείς τα παραθυρόφυλλα
μαζί να κοιμηθούμε κι άσε το μύλο απέναντι να μας ανιστοράται.

ΤΙΤΛΟΙ ΡΟΛΟ ΤΕΛΟΥΣ